

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2022

VERONIKA KREJČÍKOVÁ

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Vývoj kritické recepce próz Aleše Palána

Veronika Krejčíková

Bakalářská práce

2022

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Veronika Krejčíková**
Osobní číslo: **H18196**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Historicko-literární studia**
Téma práce: **Vývoj kritické recepce próz Aleše Palána**
Téma práce anglicky: **Development of Critical Reception of Aleš Palán's Books**
Zadávací katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Zásady pro vypracování

Pisatel/ka se pokusí o zmapování a analýzu kritické rozpravy nad beletristickým dílem Aleše Palána (s přihlédnutím k recepci autorových textů jiné žánrové příslušnosti). Se zřetelem ke všem relevantním rovinám kritického vnímání a hodnocení uměleckého textu nastíní nejvýraznější tváře dosavadního vývoje tohoto diskurzu – v usazení do širšího kontextu celkového vývoje (resp. jeho kritické recepce) české prózy posledních zhruba dvou desetiletí.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- BARTHES, Roland. *Kritika a pravda*. Praha, 1997. ISBN 80-86019-53-5.
ČERNÝ, Václav. *Co je kritika, co není a k čemu je na světě*. Brno, 1968. ISBN neuvedeno.
FIALOVÁ, Alena. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014. ISBN 978-80-200-2410-7.
HODROVÁ, Daniela. *Místa s tajemstvem: (kapitoly z literární topologie)*. Praha, 1994. ISBN 80-85917-03-3.
HRUŠKA, Petr. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1630-0.
HAMAN, Aleš. *Nástin dějin české literární kritiky*. Jinočany, 2000. ISBN 80-86022-63-3.
KAUTMAN, František. *K typologii literární kritiky a literární vědy*. Praha, 1996. ISBN 80-85625-35-0.
KRÁLÍKOVÁ, Andrea. *Autorské tváře v knižních zrcadlech. Obrazy autorů současné české literatury v perspektivě kulturního transferu*. Příbram, 2015. ISBN 978-80-8785.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Ivo Říha, Ph.D.**
Katedra literární kultury a slavistiky

Oponent bakalářské práce: **Mgr. Bc. Kateřina Korábková, Ph.D.**
Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2020**
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2021**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D. v.r.
děkan

PhDr. Miroslav Kouba, Ph.D. v.r.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2020

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem využila při psaní své práce, jsou uvedeny v seznamu použité literatury na konci bakalářské práce.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Hradci Králové dne 20. 8. 2022

Veronika Krejčíková, v. r.

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala především vedoucímu své bakalářské práce PhDr. Ivo Říhovi, PhD. za odbornou pomoc, podporu a za cenné rady a čas, který věnoval mé práci.

Dále děkuji rodině a přátelům za velkou podporu po dobu studia a při psaní této práce.

ANOTACE

Bakalářská práce se věnuje kritické recepci děl Aleše Palána. První část práce se zabývá současnou českou literaturou, tedy vývojem od roku 1989 po současnost. V následující podkapitole se věnuji generačnímu vymezení autorů. Poté následuje podkapitola, ve které je představen život spisovatele Aleše Palána a jeho tvorba. Ve druhé části práce je vymezen pojem literární kritika a také současná podoba a vývoj české literární kritiky. V této kapitole jsou také představena literární periodika, která se věnují Palánově tvorbě. Poslední část se zabývá analýzou kritických ohlasů děl Aleše Palána. Kapitola je rozdělena z hlediska několika aspektů, kterým se kritika věnovala nejvíce – prostředí, čas, postavy, téma a autorský styl. V závěru práce je na základě jednotlivých ohlasů popsán vývoj kritické recepce próz Aleše Palána.

KLÍČOVÁ SLOVA

Aleš Palán, český spisovatel, současná česká literatura, kritická recepce, česká literární kritika, kritika, kritik

TITLE

The Development of The Critical Reception of Aleš Palán's books.

ABSTRACT

The bachelor's thesis focuses on critical reception of Aleš Palán's prose works. The first part of the thesis deals with contemporary Czech literature, i.e. the development from 1989 to the present. In the following sub-chapter, I deal with the generational definition of authors. This is followed by a subsection in which the life of the writer Aleš Palán and his work are presented. In the second part of the work, the concept of literary criticism is defined, as well as the current form and development of Czech literary criticism. This chapter also presents literary periodicals devoted to Palán's work. The last part deals with the analysis of critical responses to Aleš Palán's works. The chapter is divided in terms of several aspects that critics have focused on the most - setting, time, characters, theme and author's style. At the end of the work, the development of the critical reception of Aleš Palán's prose is described based on individual responses.

KEY WORDS

Aleš Palán, Czech writer, contemporary Czech literature, critical reception of a work, Czech Literary criticism, criticism, critic

OBSAH

ÚVOD	1
1 SOUČASNÁ ČESKÁ LITERATURA	3
1.1 Vývoj české literatury od roku 1989	3
1.2 Generační vymezení autorů.....	6
1.3 Aleš Palán jako osobnost (osobnost, ocenění, tvorba)	7
2 LITERÁRNÍ KRITIKA	15
2.1 Pojem literární kritika.....	15
2.2 Kritika v současné české literatuře	17
2.3 Literární periodika a časopisy	20
3 KRITICKÁ RECEPCE PRÓZ ALEŠE PALÁNA	24
3.1 Prostředí	24
3.2 Čas.....	25
3.3 Postavy	25
3.3 Téma.....	28
3.3.1 Smrt	28
3.3.2 Život, víra a nadpřirozeno	29
3.3.3. Ostatní témata.....	31
3.4 Autorský styl a postup.....	32
3.4.1 Vypravěčský styl a postup.....	33
3.4.2 Jazyk.....	37
3.4.3 Kompozice	38
ZÁVĚR.....	41
SUMMARY	46
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	47

ÚVOD

V této době, kdy jsme zahlceni texty na české literární scéně, se stává mnohem obtížnější přijít s novými nápady. Pro autory je tedy těžké, aby se o nich čtenáři dozvěděli. Mezi nekonečnými zástupy průměrných, ale i podprůměrných spisovatelů, kteří vydávají svá díla, je nesnadné najít literáty, kteří dokáží oslovit široké obecenstvo čtenářů a zaujmout něčím novým.

Těžším se pak stává získání respektu a uznání ze strany kritiků a recenzentů. Často se setkáváme s názorem, že již bylo vše napsáno, a tak nelze obohatit krásnou literaturu něčím novým. I přesto přicházejí na scénu autoři se svým originálním rukopisem a uchvátí nejen čtenáře, ale strhnou i pozornost kritiky.

Publicista a spisovatel Aleš Palán, který vstoupil na půdu spisovatelů, působí na české literární scéně téměř třicet let. Aleš Palán je znám především pro svá publicistická díla, kterými se proslavil na české literární scéně. Avšak jeho beletristická díla jsou také úspěšná. Palán se proslavil svým publicistickým dílem s názvem *Raději zešílet v divočině*, za které získal tři ocenění, mezi něž patří i *Cena Johanna Steinbrenera*.

Ve své bakalářské práci se budu zabývat vývojem kritické recepce próz Aleše Palána, který je v současnosti vyhledávaným autorem nejen mezi čtenáři, ale také mezi kritiky. Věnovat se budu převážně těm aspektům, kterých si kritika všímala nejvíce. Nedílnou součástí analýzy budou také aspekty, které kritika nepovažovala za důležité, a tak netvoří stěžejní část kritické reflexe (čas, jazyk, ad.)

V první části mé bakalářské práce, tedy v části teoretické, se pokusím reflektovat proměny české literární kultury po listopadových událostech v roce 1989. Nastíním vznik nových institucí, vzrůst komerční propagace a její dopad na literaturu. V této kapitole uvedu vstup do nového milénia a s ním spojený příchod internetu, kdy vznikají nové možnosti vydávání publikací, e-knihy a jejich vliv na literární kulturu. Dále uvedu základní literární soutěže a ceny.

Na konci první části se budu věnovat samotnému autoru Aleši Palánovi. Nejprve popíši autorův život a jeho osobnost. Následně se budu věnovat jeho vstupu do „světa“ literatury a Palánově publikační činnosti.

Ve druhé části mé bakalářské práce, která je také teoretická se zaměřím na literární kritiku po roce 1989. Nejprve na principu několika rozmanitých definic od významných kritiků, jako byl například Václav Černý či F. X. Šalda, určím samotný pojem

kritika. Dále popíšu, jak by měl kritik pracovat s kritickou reflexí, a jak by následně měl vypadat kritikův závěrečný soud, kdy budu vycházet ze studie Václava Černého. Po teoretickém přehledu se budu věnovat podobě současné české literární kritiky. V závěru této kapitoly představím nejvýznamnější literární periodika – tištěná i elektronická, která se zabývají literárními kritikami, jež mi byla nápomocna při psaní této práce.

Po předchozích dvou teoretických částech bude část třetí – analytická. Tato část práce je pro tento výzkum nejpodstatnější. V tomto posledním oddílu se budu věnovat vývoji kritické recepce próz Aleše Palána, podle několika prozkoumaných kritik a recenzí, které jsou publikovány v literárních časopisech *Host*, *Tvar*, ad., v novinách to jsou například *Hospodářské noviny* či *Olomoucký deník*, ale také na internetových literárních časopisech, jako je *i.Literatura*. Knihy, kterým se kritici a recenzenti věnují byly napsány v rozmezí let 2016–2020.

Ve třetí části si rozdělím text do několika podkapitol dle kritiky zkoumaných aspektů. V Palánových dílech bylo několik zkoumaných aspektů. Tím nejvíce zásadním hlediskem kritického zkoumání se staly postavy a zvolená témata – smrti, víry a života. Dále vyprávěcí způsob, prostředí, jazyk a kompozice. Během kritické analýzy zkoumaných recenzí a kritik se budu snažit naznačovat, které kritické ohlasy se shodují a co je spojuje, které se liší, a také co je Palánových dílech považováno za zdařilé a co nikoliv.

V závěru práce shrnu všechny poznatky, které jsem během analýzy zjistila. Pokusím se zodpovědět otázky s tím spojené, jako například čemu kritika věnovala nejvíce pozornosti a jak je v závěru hodnotila.

1 SOUČASNÁ ČESKÁ LITERATURA

1.1 Vývoj české literatury od roku 1989

Má bakalářská práce se věnuje Aleši Palánovi a jeho dílům. Aleš Palán poprvé vstupuje do světa literatury v devadesátých letech dvacátého století. V jeho dílech je patrné, že rád píše o osudech lidí prožívající každodenní, všední život, anebo příběhy založené na skutečných událostí.

Za dob minulého režimu – komunismu, to literární umělci neměli zdaleka jednoduché. Během tohoto režimu se literatura rozčlenila do tří proudů, a to na: oficiální (byla povolena režimem), samizdatovou (neoficiálně vydávaná literatura, převážně na vlastní náklady, například edice Petlice a Expedice) a exilovou (vydávaná v zahraničí, například nakladatelství 68 – Publisher nebo Index). Našlo se zde několik autorů, kteří svá díla dobrovolně cenzurovali, aby je mohli vydávat oficiálně, jako například Ladislav Fuks.

Česká literatura prošla několika obměnami. Zásadní ovšem byl rok 1989, který s sebou přinesl hned několik změn. Po pádu komunistického režimu byla zrušena cenzura, což bylo příčinou obrovského rozmachu publikování dosud nevydaných literárních děl, zejména těch, které se v exilu a samizdatu nemohly dostat na veřejnost. Dále dochází k zakládání nových vydavatelství, která se předháněla ve vydávání knih. S uvolněným režimem stoupl zájem o knihy, které by čtenáře více seznámily s dějinami za posledních padesát let. Díky tomu vstupují více do kurzu deníky a paměti.

Avšak takto náhlé rozvolnění mělo i své důsledky. Tím prvním důsledkem bylo, že pod tíhou stále nových autorů upadla do zapomnění tvorba autorů, kteří udávali směr tvorby české oficiální prózy za dob normalizace.¹

Literatura se po Sametové revoluci více rozvětvila. Na jedné straně byla přemíra autenticitní prózy, kam můžeme zařadit například Ivana Klímu a na straně druhé literatura „nových možností“ – nevázaná fabulace a vypravěčská volnost. Další část autorů využila možnosti svobodně psát o dříve zakázaných či „tabu“ motivech. Tato skutečnost posílila

¹ HRUŠKA, Petr. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha, 2008. s. 277.

konkurenční boj mezi autory, kteří tak přizpůsobovali svá díla potřebám trhu, zaujmout a získat si tak pozornost mezi spoustou nových umělců.²

Literární noviny vycházely jako příloha *Lidových novin* a od roku 1992 vycházely již samostatně. Jejich cílem bylo navázat na odkaz stejnojmenného časopisu ze šedesátých let. Přinášet nejvýznamnější díla českých spisovatelů, věnovat se politice a kulturnímu dění. Mezi přední autory *Literárních novin* patřil Ludvík Vaculík, který přispíval poněkud spornými texty, jako například o trestu smrti.³

Host (1985), brněnská revue, věnovala velkou pozornost poezii. Mezi lety 1993-1996 střídala dvouměsíční a čtvrtletní periodicitu. Od roku 1995 se *Host* více začal zajímat o současnost a jeho profil začal být pestřejší. Zaměřil se na širší okruh čtenářů s důrazem na současné literární dění.⁴

S novým tisíciletím přišel i větší rozvoj literatury na internetu. Vznikaly nové literární servery, kde mohli autoři publikovat svá díla, či literární pokusy. Na těchto serverech mohli autoři kriticky hodnotit díla jiných autorů. Do virtuálního prostředí se začala přesouvat i profesionální literární kritika v nově vznikajících internetových časopisech, jako je například *iLiteratura*. Nicméně, s nárůstem literární kritiky na internetu se její kvalita zhoršila, jelikož recenze a literární kritiky mohl nyní psát kdokoliv.⁵

První a nejužívanější server byl *Písmák*, který je v provozu od roku 1997, dále následoval server *Totem* v roce 1999, *Literra*, *Liter.cz* nebo *Epika*.⁶

Autoři knih, kteří debutovali na internetových fórech a jsou držiteli prestižních literárních cen, mají svá díla i v tištěné podobě. V roce 2008, kdy u nás byla spuštěna první varianta sociální sítě Facebook, význam literárních serverů poměrně klesl. Tím se stala literatura na serverech rovnocennou s literaturou tištěnou.⁷

Začínají vycházet i nová periodika, která přijala digitální podobu jako plnohodnotnou. Časopis *Dobrá adresa* připravovala podklady, jako by se jednalo o tištěný časopis, jehož výroba

² FIALOVÁ, Alena. *Próza po roce 1989*. In: *Czech Lit*, [cit. 4. 1. 2022].

URL:< <https://www.czechlit.cz/cz/zdroje/ceska-literatura-ve-strucnem-prehledu/proza-po-roce-1989/>>.

³ HRUŠKA, Petr. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha, 2008. s. 29, 30.

⁴ Tamtéž, s. 31.

⁵ FIALOVÁ, Alena. *Próza po roce 1989*. In: *Czech Lit*, [cit. 4. 1. 2022].

URL:< <https://www.czechlit.cz/cz/zdroje/ceska-literatura-ve-strucnem-prehledu/proza-po-roce-1989/>>.

⁶ FIALOVÁ, Alena. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014. s. 28.

⁷ Tamtéž, s. 29.

by byla o něco více finančně nákladná. *Dobrá adresa* se tak stala rovnocennou s tištěnými literárními periodiky.⁸ Na začátku 21. století byl obrovský nárůst osobních blogů a webů, kde se prezentovaly literární aktivity českých spisovatelů. Tento prostor otevřel nové publikační prostory, které by si autoři v tištěných médiích nemohli z důvodů rozsahových i technologických dovolit. Spisovatelé se zčásti uvolnili z vlivu nakladatelů a vydavatelů a mohli tak se čtenáři komunikovat samostatně.⁹ Ani Aleš Palán není výjimkou. Přispívá do několika internetových literárních serverů, jako jsou například *Magazín aktualně* (<https://magazin.aktualne.cz/>) nebo *Hospodářské noviny* (<https://hn.cz/>) – ty vycházejí i v tištěné verzi.

Literární život nám doplňují literární ceny a soutěže, které jsou důležité jak pro spisovatele, tak i pro čtenáře, aby se dokázali zorientovat v nepřehledném množství nově vycházejících titulů.

Pořadatelé těchto akcí se snaží, aby předávání cen bylo společenskou událostí. V devadesátých letech byla hlavní cena „za zásluhy“, kdy se oceňovala celoživotní díla autorů v exilu či samizdatu, pro což byla charakteristická *Cena Jaroslava Seiferta*, kterou udělovala Charta 77. Mezi oceněné patří například Ivan Wernisch, Milan Kundera, Antonín Brousek a další. (Mezi další prestižní ceny patří Cena Karla Čapka, Cena Egona Hostovského, Cena F. X. Šaldy (pro oblast umělecké kritiky), Cena Jiřího Ortena (pro mladé autory do třiceti let), Cena Josefa Jungmanna (za překladatelská díla). Neméně významné jsou i nakladatelské ceny Knižního fondu nebo Mladé fronty.¹⁰

A však nyní mají velký vliv dvě ceny, a to *Státní cena za literaturu* a *Magnesia Litera*. *Státní cena za literaturu* se stejně jako *Cena Jaroslava Seiferta* udělovala převážně za celoživotní dílo, zatímco *Magnesia Litera* se snaží podporovat a popularizovat literární díla v několika kategoriích (proza, poezie, překladová kniha atd.).¹¹

A právě Aleš Palán je jedním z autorů, kterého si nynější ankety, soutěže a ceny velmi všímají. Titul *Raději zešít v divočině* se stal bestsellerem. V anketě Lidových novin získal ocenění Kniha roku.¹² Za sborník *Brnox* byl oceněn spolu s Kateřinou Šedou a získali cenu

⁸ Tamtéž, s. 30.

⁹ Tamtéž, s. 31.

¹⁰ HRUŠKA, Petr. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha, 2008. s. 34.

¹¹ FIALOVÁ, Alena. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014. s. 19.

¹² NIKL, Ivan. *Návrat do divočiny*. In: *Domažlický deník*. 5. 5. 2020, [cit. 18. 8. 2022]. URL:< <https://domazlicky.denik.cz/ctenar-reporter/navrat-do-divociny-20200505.html>>.

Magnesii Literu. Na stejnou cenu byl nominován nejen jeho knižní rozhovor s bratry Florianovými *Být dlužen za duši*, ale také román *Ratajský les*. Další rozhovor, tentokrát s bratry Reynkovými *Kdo chodí tmami* byl oceněn výroční cenou Českého literárního fondu. Palánova kniha stala třikrát vítězem ankety *Katolického týdeníku* Dobrá kniha roku.¹³

1.2 Generační vymezení autorů

S příchodem nového tisíciletí přicházejí na scénu noví autoři, anebo tvůrci, kteří psali již před revolucí, ale k vydání svých děl se dostávají až později. Několik spisovatelů, jenž vydávají svá díla později, se opět vrací k událostem, které tu byly před Sametovou revolucí.

Utvořila se nám tu tzv. *střední generace*, což byli recenzenti narozeni mezi čtyřicátými a šedesátými lety, jejich tvorba byla inspirována mystifikací, experimentem a ironií. Mezi tuto generaci řadíme literáty jako je Daniela Hodrová anebo Michal Ajvaz.¹⁴ Mezi nejvýznamnější autory generace kolem Aleše Palána patří tzv. *Velká trojka*. Do této skupiny řadíme spisovatele, kteří se narodili zpočátku šedesátých let. (Michal Viewegh, Jáchym Topol, Jan Balabán)¹⁵ Michal Viewegh (1962) debutoval prózou s detektivní zápletkou *Názory na vraždu* (1990). O dva roky později vydal román *Báječná léta pod psa*. Tento román sklídl úspěch jak u čtenářů, tak i u kritiků, což Vieweghovi dopomohlo k tomu, že se stal jedním z nejznámějších a nejvýraznějších prozaiků v Čechách.¹⁶ Roku 1997 byl román *Báječná léta pod psa* zfilmován. Mezi další známé knihy, které byly později zfilmovány patří *Účastníci zájezdu* (kniha 1996, film 2006), *Román pro ženy* (kniha 2001, film 2004), *Vybíjená* (kniha 2004, film 2015).

Čtenářům knih Viewegha se líbí používaný humor, čtivost textu, ale také to, že se mohou ztotožnit s knižní postavou. Ovšem kritika mu vytýká psaní na cílené masy čtenářů, povrchnost a jakýsi stereotyp psaní.¹⁷

Jáchym Topol (1962) začínal v osmdesátých letech jako undergroundový básník. První vydaná sbírka Topola nese název *Miluju tě k zbláznění* (1991) a o rok později vydal sbírku *V úterý bude válka*. Sbírkou *Miluju tě k zbláznění* je zajímavá tím, že některé texty, se souhlasem Jáchyma Topola, později použila do své hudební tvorby Monika Načeva.

¹³ RED. Aleš Palán: *Návrat do divočiny (ukázka z knihy)*. In: *Literárky*, [cit. 18. 8. 2022]. URL:< <https://literarky.cz/politika/domaci/559>>.

¹⁴ FIALOVÁ, Alena. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014. s. 342.

¹⁵ MACHALA, Lubomír, Josef GALÍK, Erik GILK, et al. *Panorama české literatury*. sv. 2. Praha, 2015. s. 144.

¹⁶ Tamtéž, s. 144.

¹⁷ CERMANOVÁ, Anna. Viewegh Michal. *iLiteratura*, 11. 12. 2009, [cit. 18. 8. 2022]. URL:<<http://www.iliteratura.cz/Clanek/25461/viewegh-michal>>.

Po vydání těchto dvou sbírek se jeho tvorba začala ubírat prozaickým směrem. Ve svých prozaických dílech rád mísí sen a skutečnost, vzpomínku a přítomnost, rozpor času – čas osobní a čas historický. Další podstatnou složkou Topolovy tvorby je zlo. Boj člověka s vnitřním zlem, které je jeho podstatou a má jej v hloubi své duše. Hrdinové příběhů jsou schopni toto zlo nalézt a pojmenovat ho, což vede k tomu, že dokáží lépe poznat sami sebe.¹⁸ Román *Sestra* (1994) se stal jedním z nejvýznamnějších děl po roce 1989. Tento román se stal natolik úspěšným, že byl přeložen do několika jazyků (němčina, angličtina, polština). Dále vydal novelu *Anděl* (1995), román *Kloktat dehet* (2005).¹⁹

Jan Balabán (1961-2010) byl autorem textů, které jsou specifické svou poetikou tísnivé prázdnoty života dnešního jedince. Na tragiku lidských osudů pohlíží z několika úhlů. Balabánova prvotina nese název *Středověk* (1995). Dále ve stejném roce vydal dvě knihy, a to *Boží lano* (1998) a *Prázdniny* (1998). Jan Balabán je znám i pro své povídkové soubory *Možná odcházíme* (2004) a *Jsme tady* (2006). V povídkových souborech Balabána jsou hlavními tématy lidská bolest, samota, nemoci, alkohol, nevěra a smrt. Celé soubory tak můžeme považovat za nepovedené životní příběhy lidí. Za zmínku stojí i posmrtně vydaná próza *Zepřej se táty* (2010), kde vnímáme silnou osobní angažovanost. Příběh je inspirován smrtí autorova otce a vyrovnávání se s jeho smrtí.²⁰

1.3 Aleš Palán jako osobnost (osobnost, ocenění, tvorba)

Aleš Palán se narodil roku 1965 v Jihlavě. Palán je považován za křesťansky orientovaného novináře a beletristu. Nedokončil studium na pedagogické fakultě a po podepsání Charty 77 cestoval po Československu. Živil se jako noční hlídač či jako kopáč.²¹ Žurnalistice se Palán věnuje od roku 1993. Tehdy začínal u *Jihlavských listů*, *Lidových novin*, či nakladatelství *Host*. Posléze následovali *Hospodářské noviny*, *Katolický týdeník*, *Česká televize*, *TV Nova*... Na akademii Josefa Škvoreckého a VŠ kreativní komunikace vedl kurzy autorského (tvůrčího) psaní.²² Palán je tak zvaným křesťansky orientovaným novinářem a beletristou. To se velmi často promítá do jeho děl. V každé knize je alespoň malá spojitost

¹⁸ MACHALA, Lubomír, Josef GALÍK, Erik GILK, et al. *Panorama české literatury*. sv. 2. Praha, 2015. s. 144.

¹⁹ Tamtéž, s. 147.

²⁰ Tamtéž, s. 149.

²¹ KREJČÍ, Jiří. Ztišení na okrajích: rozhovory s lidmi, kteří opustili civilizaci. In: *Host* 2018, č. 5, s. 56. [cit. 4. 1. 2022].

URL:< <https://casopishost.cz/files/magazines/327/491dyabv-host-18-05-el.pdf>>.

²² Autor neuveden. *Aleš Palán*. Spisovatelé do knihoven. [cit. 2022-05-03].

URL:< <http://spisovateledoknihoven.cz/ales-palan/>>

s vírou. Palána zajímá tematika smrti, odchodu na druhý konec světa a s tím spojenou vírou. Protože víra je to poslední, co kolikrát pomůže, když cokoliv jiného selhalo. Člověk nemusí být aktivní věřící, ale i tak mu to nemusí být lhostejné. Kritici si často všimají, jak dokáže být empatický k jedincům a snaží se jim porozumět – to se týče převážně rozhovorů. Je v něm jakási pokora vůči lidem. Snad proto je tak úspěšný se svými rozhovory. Aleš Palán se zajímá o problematiku „obyčejných lidí“, tím jsou myšleni právě samotáři, ženy, které to nemají v životě snadné či pracovníci hospicu. Nedokončil studium na pedagogické fakultě a po podepsání Charty 77 cestoval po Československu. Živil se jako noční hlídač či jako kopáč.²³

Jak jsem již naznačila výše, Palán se proslavil jako publicista. Do povědomí mnoha čtenářů se dostal s rozhovory šumavských samotářů – *Raději zešílet v divočině* (2018) a ve stejném roce obsadil první příčku v anketě Kniha roku Lidových novin 2018. Roku 2019 získal dvakrát *Cenu Johanna Steinbrenera*, opět za jeho dílo *Raději zešílet v divočině* (2018). Jednou jako *Cenu knihoven* a podruhé jako *Cenu předsedy poroty*.²⁴ Dále je Aleš Palán držitelem *Výroční ceny Nadace Českého literárního fondu* z roku 2005 za dílo *Kdo chodí tmami*. Roku 2017 byl nominován se svou knihou *Ratajský les* (2016) na *cenu Magnesii Literu*. O tři roky později, tedy v roce 2020 již získal *cenu Magnesii Literu* za publicistiku s knihou *Jako v nebi, jenže jinak* (2019).²⁵

Knihou *Raději zešílet v divočině* (2018) se Palán proslavil nejvíce. Vzhledem k tématu byla prodejnost knihy přímo nečekaná. Celkově vyšlo 5 vydání a z toho první čtyři ještě v roce 2018. Zájem kritiky na Palánovu knihu značně stoupl. A právě analýza kritického ohlasu knihy *Raději zešílet v divočině* (2018) bude stěžejní částí mé bakalářské práce.

Aleš Palán se již od mala zajímal o literaturu. „Jen co jsem byl schopen sestavit psanou větu, pokusil jsem se o dobrodružný román [...] vymaloval jsem svému sešitu krásnou obálku, nicméně má invence vydržela sotva na první tři stránky. Dodnes mám s prvními stránkami knih největší potíže...“. Palán vzpomíná i na to, jaké měl štěstí při vydávání prvních knih. „První tři knihy vyšly ještě v samizdatu. Jejich výroby jsme se chopili s kamarády. Pak jsem si dal několik let pauzu, až někdy v roce 1998 jsem s rozdělaným rukopisem rozhovorů s želivským opatem Vítem Tajovským zaklepal u Viktora Stoilova. Torst se mi zdál být v té době nejlepší, a když Viktor kývl, že knihu vydá. Připadalo mi to jako samozřejmé. Až zpětně mi došlo, jaké jsem

²³ KREJČÍ, Jiří. Ztišení na okrajích: rozhovory s lidmi, kteří opustili civilizaci. In: *Host* 2018, č. 5, s. 56. [cit. 4. 1. 2022].

URL:< <https://casopishost.cz/files/magazines/327/49ldyabv-host-18-05-el.pdf>>.

²⁴ Autor neuveden. *Aleš Palán*. Host Brno. [cit. 4. 1. 2022].

URL:< <https://www.hostbrno.cz/palan-ales/>>.

²⁵ Autor neuveden. *Aleš Palán*. Databáze knih. [cit. 4. 1. 2022].

URL:< <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/ales-palan-3171>>

měl štěstí, že jsem mohl začít takhle vysoko.²⁶ V posledních letech se Palán odvrátil od monitoru. Začal preferovat psaní rukou do sešitu, kdykoliv má příležitost a něco ho napadne. Rád jezdí na besedy, a jeho cílem je vést dialogy s lidmi. „Je to pro mě víc než zpětná vazba, je to způsob, jak se o svém psaní něco dozvědět, buď v hovoru na něco přijdu sám, nebo mi to řeknou čtenáři.“²⁷

V rozhovoru s Veronikou Krejčí Palán uvedl: „Rozhovory jsou pro mě důležité jako pro člověka, ne spisovatele. Potřebuji si ujasnit některá témata: smrt, vztah jedince ke společnosti, to, proč setráváme na jednom místě a nejsme více v pohybu. Dělán rozhovory, abych sám pochopil. Když do rozhovorů dám vše a vše od nich chci, snad pak něco můžu dát čtenáři. Kdybych k tématu přistupoval z hlediska kalkulu a myslel na cílového čtenáře nebo ohlas, chyběla by autenticita. Nefungovalo by to. Po úspěchu knížky *Raději zešílet v divočině* jsem vůbec neuvažoval o pokračování. Bral jsem to jako uzavřenou věc.“²⁸

Aleš Palán je známý pro svá publicistická díla, novinářinu, knižní rozhovory a beletrii – má svůj široký žánrový záběr. Dále stojí za zmínku, že hojně přispívá svými kritikami na internetový portál *Magazín Aktuálně* (magazin.aktualne.cz), kde se věnuje nejen recenzím na díla jiných autorů, ale také se tam věnuje publicistice jako takové. Stejně tak přispívá i do *Hospodářských novin* (hn.cz).

Ratajský les (2016) byl inspirován skutečnou událostí z padesátých let. Podklady pro tvorbu románu čerpal převážně z vyšetřovatelského spisu v pražské badatelně Ústavu pro studium totalitních režimů. Palán vylíčil původní děj téměř přesně, ale do knižní formy přidal několik fabulací, které děj zkreslují. Avšak kompozičně je to kniha velmi zdařilá. Kniha je rozdělena do třech dějových linií, přičemž každá z nich vypráví příběh z jiné doby (1952, 1958, 2014). Pásmo se pravidelně střídají a jako zajímavost přidal Palán do každé linie jiného vypravěče.

Jiří Trávniček ve své kritice uvedl, že si Palán vše komplikuje: „Jak tyto dva časy spojit? A ještě lépe: jak je nechat, aby se do sebe vyzrcadlily? Jak je vypravěčsky vyladit, aby vznikla

²⁶ NAGY, Petr. *Aleš Palán*. *ILiteratura*, 5. 4. 2020 [cit. 4. 1. 2022].
URL:< <https://www.iliteratura.cz/Clanek/42831/palan-ales>>.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ KREJČÍ, Veronika. *Porád mi je dobře v těch nejhorších hospodách, říká autor úspěšných knih o samotářích Aleš Palán*. In: *Lidovky* 9. 12. 2019 [cit. 2022-05-03].
URL:<https://www.lidovky.cz/domov/porad-je-mi-dobre-v-tech-nejhorsich-hospodach-rika-autor-uspesnych-knih-o-samotarich-ales-palan.A191208_113626_ln_domov_krev>.

skutečná souhra? Těžké, přetěžké.... Aleš Palán si to vše ještě komplikuje tím, že se rozhodl pro plány tři.²⁹ Autor knihy se snaží zpětnou cestou provyprávět k dávným událostem, ale také dávným traumatům a podržet je na průmětně osudových chvílích tak dlouho, jak jen to je možné. Dle Trávníčka je román propracovaný, co se týče scén, ale také konstrukce děje. Za podařenou považuje hlavní zápletku, v níž se mladá antikomunistická mstitelka propojuje s příběhem. Avšak ono úskalí se nachází právě v onom třetím pásmu, kdy se ocitáme v současnosti. Tato třetí část tedy působí jaksi uměle a v současné rovině Palánova příběhu to drhne. Stává se tedy, že jsou chvíle, kdy se skutečně těšíme na další pokračování událostí, které táhnou děj vpřed, ale také víme, že si onu zvláštní přítomnost budeme muset čtenářsky odpracovat.³⁰

Literární kritik Pavel Mandys upozorňuje na fakt, že Palán v knize fabuluje. Nejen v dějové linii současnosti, ale také v postavách. Vraha Landstofa, který se nám v knize objevuje pod jménem Salvetra, nám jej autor vykresluje jako zásadového odbojáře, který při procesu přebírá veškerou vinu na sebe. Dále zmiňuje postavu udavače Melichárka, jenž se zdá, jako by tato postava byla z telenovely. Pavel Mandys nahlíží velmi kriticky na fakt, že Palán zkresluje minulost a v současné linii příliš fantazíruje. Na tomto základě Mandys nepovažuje knihu *Ratajský les* za podařenou.³¹ Avšak *Ratajský les* má také kladná hodnocení. Především co se týče kompoziční výstavby. Adéla Petruželková ve své kritice vyzdvihuje pravidelné střídání dějových linií a s tím související změnu perspektivy vypravěče.³²

Dalibor ve své kritice poukazuje na jednu zásadní věc: „Autor zvoleným tématem nevstupuje na pole neorané, a už vůbec ne pro něho neznámé. Uvážíme-li, že je signatářem Charty 77, dá se říci, že zpracované téma je mu blízké ne snad kvůli osobnímu prožitku, ale kvůli osobnímu smýšlení.“³³ Jak již bylo řečeno, Aleš Palán vychází z archivních materiálů, ale navzdory nejednomu kritickému názoru ze strany recenzentů neusiluje o přesnou kopii toho, co se skutečně odehrálo. Palán nám nabízí pohled na dobu jako takovou, například ve zpracování reakcí státních orgánů, kteří marně pátrají po pachatelích v době těsně po činu.³⁴

²⁹ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Nepřetěžovat povolenou nosnost!*. In: *Host*. 2016, roč. 32, č. 5, s. 84-85.
URL:<<https://casopishost.cz/files/magazines/307/nzduv46p-host-2016-07.pdf>>.

³⁰ Tamtéž, s 84–85.

³¹ MANDYS, Pavel. *Aleš Palán, Ratajský les (in HN)*. *ILiteratura*, 29. 6. 2016 [cit. 5. 1. 2022].
URL:<<https://www.iliteratura.cz/Clanek/36775/palan-ales-ratajsky-les-in-hn>>.

³² PETRUŽELKOVÁ, Adéla. *Pro otrlé i natvrdlé. Souvislosti: revue pro křesťanství a kulturu*. 2016, roč. 27, č. 3, s. 210-213. ISSN 0862-6928.

³³ DALIBOR. *Zločin bez promlčecí lhůty*. In: *Klub knihomolů* [online]. 8. 7. 2016 [cit. 2020-12-04].
URL:<<http://www.klubknihomolu.cz/131742/zlocin-bez-promlceci-lhuty/>>.

³⁴ Tamtéž.

Miss Exitus (2018) je zatím Palánova čtvrtá vydaná próza. Tento poslední román, který vydal ve spolupráci s Marií Svatošovou, zakladatelkou hospicové péče v České republice, popisuje péči o umírajícího v domácím prostředí. Oproti *Ratajskému lesu* je *Miss Exitus* považována za „jednodušejší“ vystavěnou prózu. Aleš Palán shrnul celý děj *Miss Exitus* do jednoho dne a jednoho místa. V této knize se autor snaží vylíčit, jak vypadá péče v hospicích a co obnáší. Je to téma, které společnost vytěšňuje, protože je nepříjemné a neví se, jak s ním zacházet. *Miss Exitus* – neboli beletristická verze Palánova rozhovoru s Marií Svatošovou *Neboj se vrátit domů* vzbuzuje ve čtenáři palčivé otázky spojené se smrtí. Název knihy zdá se býti trochu zavádějící, jelikož se na něj dá pohlížet z několika úhlů pohledů. Palán to již naznačuje v anotaci knihy, *Miss Exitus* jako *Slečna smrt* anebo *Miss Exitus* jako *Soutěž krásy mrtvých*.

Poznání – poznání lidí, lidských osudů, dějů a prostředí je to, co spojuje veškerou Palánovu tvorbu. V každém jeho díle si lze povšimnout, že se v něm novinářské a publicistické kořeny nezaprou. To se krásně mísí i s vírou, kterou se Palán nebojí použít. Nejen dobro a zlo, ale život a smrt, štěstí a utrpení. Nejlépe si toho lze všimnout právě v Palánově *Miss Exitus*.

Během psaní *Miss Exitus* mluvil s lidmi před jejich smrtí a dozvídal se od nich různá přání, například čeho litují, co v životě nestihli, a jiné prosby.³⁵ Aleš Palán v rozhovoru s Filipem Lukešem pro Pražský deník na otázky ohledně smrti a umírání uvedl: „Ano, přemýšlím a bojím se jí. Asi abych se méně bál, tak se to snažím nanečisto osahat [...], ten, kdo řekne, že se nebojí, nepřipouští chlad konce a jeho způsobu [...].“³⁶

V novele *Miss Exitus* sehrávají velice podstatnou úlohu postavy. Paní Neomytková, která je na hraně života a smrti, její syn Boris, který je psychicky labilní a má patologickou fixaci na svou matku. Hlavní vypravěčka Ema – hospicová pracovnice která doprovází paní Neomytkovou na poslední cestě její životního běhu, dále je tu postava ex-přítele Emy, který není zrovna chápavý a nepatří mezi ty nejchytřejší. A také se v knize objevuje dvojice fotografií – otec a dcera. Otec je místní portrétista a mladá dívka Zuzana (jeho dcera), je ambiciózní a zvrácená studentka umění, která touží po dosažení slávy velmi netradičním způsobem – fotí

³⁵ KUL. *Miss Exitus* je z hospicu. V nové knize Aleše Palána znamená smrt spíš jeviště. ČT 24, 22. 4. 2019 [cit. 5. 1. 2022].

URL:<<https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/2793431-miss-exitus-je-z-hospicu-v-nove-knize-alese-palana-znamena-smrt-spis-jeviste>>.

³⁶ LUKEŠ, Filip. *Není snadné nic nepředpokládat a být otevřený, říká spisovatel Aleš Palán*. Olomoucký deník, 30. 9. 2020 [cit. 5. 1. 2022].

URL:<<https://olomoucky.denik.cz/spolecnost/ales-palan-2020.html>>.

cyklus na téma, které se stalo názvem Palánova díla. Zuzana chce pořídit fotku nejkrásnější z čerstvých mrtvol – „Miss Exitus“.³⁷

Raději zešílet v divočině (2018) – prozatím Palánův nejúspěšnější titul, za který získal tři ocenění (*Cenu Johanna Steinbrenera – Cena knihoven, Cena předsedy poroty, Kniha roku Lidových novin*). Tato kniha v sobě nese osm rozhovorů s devíti lidmi, kteří žijí delší dobu mimo civilizaci. Osm rozhovorů proto, že bratři Klišíkovi vystupují v rozhovoru jako jeden. Ačkoli podle názvu knihy si někteří čtenáři mohou představit samotáře jako lidi, kteří žijí uprostřed šumavských lesů, nemají přehled o dění ve městech, či nepozbyli mnoho rozumu, není tomu tak. Je až překvapivé, s jakými lidmi máme tu čest se seznámit přes listy stránek Palánových rozhovorů.

Jako první nás uchvátí rozhovor s Romanem Szpukem – básníkem a meteorologem (v té době na Churáňově). Také nás překvapí rozhovor s Dášou Macháčkovou, bývalou podnikatelkou, která se jednoho dne rozhodla, že má všeho „plné zuby“, rozešla se s manželem a odešla žít na Šumavu. V rozhovorech je také možné poznat nejstaršího českého samotáře Mirka Sedláčka, který žije na Šumavě půl století. Stále na jednom a tom samém místě, které bylo dříve vojenským prostorem. I přes veškeré zákazy zde zůstal žít. A to je díky jeho známému hajnému, který mu to zařídil. Mirkův příběh je zajímavý nejen z pohledu hospodaření, ale také zmínil, že má několik dětí s několika ženami. Sám nevím, kolik má dětí a s kolika ženami.³⁸

Palán nám tímto publicistickým dílem přináší něco nového – pohled do světa, do tajuplného světa, o kterém člověk žijící v každodenním světě plném mobilů, masmédií, desinformací a lží, nemá ani potuchy. Palán čtenářům přibližuje svými rozhovory se šumavskými samotáři, jaké to je žít v samotě a odloučenosti.

Jan Lukavec, redaktor časopisu iLiteratura poznamenal: „Najde-li čtenář v knize nějaké příklady hodné následování, záleží na jeho osobních preferencích. Ovšem radikálnost [...] může být zvláště pro městské hledače optimálního duchovního směru pozoruhodná, zahanbující, ale i odstrašující.“³⁹

³⁷ KOPÁČ, Radim. Miss Exitus: Aleš Palán. In: *UNI: kulturní magazín*. 2019, roč. 29, č. 6, příl. Kulér, s. 12-13. ISSN 1214-4169. URL:<<https://www.magazinuni.cz/literatura/ales-palan-miss-exitus/>>.

³⁸ ANTOŠOVÁ, Svatava. I ten šutr je živá bytost... In: *Tvar: literární týdeník*. 2018, roč. 29, č. 11, s. 18. ISSN 0862-657X.

³⁹ LUKAVEC, Jan. *Palán, Aleš; Šibík, Jan. Raději zešílet v divočině*. iLiteratura, 15. 3. 2018 [cit. 5. 1. 2022]. URL:<<https://www.iliteratura.cz/Clanek/39599/palan-ales-sibik-jan-radeji-zesilet-v-divocine>>.

Název knihy *Raději zešilet v divočině*, je inspirován výrokem básníka Romana Szpuka, který řekl v rozhovoru Aleši Palánu: „*Jestli mám definitivně skončit, tak raději zešílím v lese, než tady...*“.

Palánův um, co se týče rozhovorů spočívá především v tom, že nestrhává pozornost na sebe. Rozhovory vede s lehkostí a bez nápadných „tematických plánů!“. Soustředí se a naslouchá. Tím si získává důvěru, ze které se mnohdy stalo přátelství. Rozhovory v „Divočině“ plynou volně a přirozeně, avšak konce rozhovorů zůstávají otevřené. „*Portréty jsou tak naznačeny, ale nedosloveny, podobně jako Šibíkovy fotografické ilustrace [...]. Výsledným efektem jsou mnohé otázky znějící ve čtenáři dlouho po dočtení knihy.*“ Uvedl na závěr své recenze pro časopis Host Jiří Krejčí.⁴⁰

Aleš Palán tvrdí, že společným rysem všech zpovídaných není jakýsi niterný vztah k přírodě. Avšak všichni respondenti procítují a prožívají onen zázračný účinek přírody na lidi.⁴¹ Aleš Palán v rozhovoru s Veronikou Krejčí uvedl: „Snažil jsem se subjektivně zobecnit, proč samotářské knihy u čtenářů tak fungují. Je tam kvalita prohry, síla útěku, pevnost utopíí. Přijetí prohry potřebujeme k tomu, aby byl život plný.“⁴² V rozhovoru s Evou Tichou se Palán zamyslel nad otázkou, zda by chtěl znát svůj příběh, kdyby sám sebe potkal a zaujal by se: „Teď už asi ne, protože vypadám strašně nudně a nenápadně, ale když jsem měl dlouhé vlasy, vousy a nosil divný pletený svetr, který v té době, na konci 80. let, nikdo neměl, tak určitě ano. Dnes už vlasy nemám, na sobě mám normální mikinu a opravdu si nepřipadám tak zajímavý, a jedinečný už vůbec ne, jako jsou moji hrdinové. V porovnání s nimi nemám tak hluboké prožitky ani způsob reflexe. A chybí mi snění, v tom jsem zabrzděný, [...]“.⁴³

Snaha poznat autorovy zpovídané má vliv na celý rozhovor. Palán si nejdříve potřebuje získat důvěru respondenta a až následně se s tím dá pracovat. Podrobněji se o tom zmínil v rozhovoru s Filipem Lukešem pro Olomoucký deník: „Je spousta možností, jak dělat

⁴⁰ KREJČÍ, Jiří. Ztišení na okrajích: rozhovory s lidmi, kteří opustili civilizaci. In: *Host* 2018, č. 5, s. 56. [cit. 5. 1. 2022].

URL:<<https://casopishost.cz/files/magazines/327/49ldyabv-host-18-05-el.pdf>>.

⁴¹ KOSTŘICOVÁ, Blanka. Raději najít zdravý rozum v divočině. In: *Tvar: literární týdeník*. 2019, roč. 30, č. 18, s. 21. ISSN 0862-657X.

⁴² KREJČÍ, Veronika. *Pořád mi je dobře v těch nejhorších hospodách, říká autor úspěšných knih o samotářích Aleš Palán*. In: *Lidovky* 9. 12. 2019 [cit. 2022-05-03].

URL:<https://www.lidovky.cz/domov/porad-je-mi-dobre-v-tech-nejhorsich-hospodach-rika-autor-uspesnych-knih-o-samotarich-ales-palan.A191208_113626_in_domov_krev>.

⁴³ TICHÁ, Eva. *Všichni hrdinové z mých knih jsou i moji učitelé, říká spisovatel Aleš Palán*. In: *iDnes*, 21. 6. 2022, [cit. 2022-08-20].

URL:<https://www.idnes.cz/kultura/literatura/ales-palan-novinar-spisovatel-robisoni-a-donkichoti-samotari-kronika-pribehy-zivoty.A220616_144905_literatura_albe>.

rozhovor. Já ho dělám tak, že je pro mne hodně pracný a zdlouhavý. Hodně mlčím, hodně na toho člověka koukám a než zapnu diktafon, tak s ním strávím většinou dny. Snažím se, aby mi ty věci neříkal dopředu, snažím se ho poznat v konkrétních situacích, třeba s ním něco prožít, a zároveň se snažím, aby měl i on možnost poznat mne a mohl mi důvěřovat. Když rozhovor začne, mám někdy pocit, jako by se auto rozjíždělo do kopce. Musí se přidat plyn a podřadit. Ale velmi často se také stane, že se rozhovor rozjede, dostane vlastní dynamiku.⁴⁴

Palánova tvorba je určena rozsáhlému čtenářskému okruhu. Každý čtenář si podle svých preferencí dokáže vybrat, co ho zaujalo. Podobné to je i v Palánově publicistických dílech, jako je *Raději zešílet v divočině* či *Jako v nebi, jenže jinak*. Rozhovory se samotáři jsou originální, některé příběhy mohou odrazovat, jiné zase fascinovat. Záleží na čtenáři, co mu je po chuti. Čtenář rozhovorů může být po přečtení knihy inspirován. Třeba i k tomu, aby za svým životem udělal tlustou čáru a začal znovu. Příběhy samotářů jsou natolik osobní, že zůstávají v paměti čtenářů velmi dlouho.⁴⁵

⁴⁴ LUKEŠ, Filip. *Není snadné nic nepředpokládat a být otevřený, říká spisovatel Aleš Palán*. Olomoucký deník, 30. 9. 2020, [cit. 2022-08-01].

URL:<<https://olomoucky.denik.cz/spolecnost/ales-palan-2020.html>>.

⁴⁵ LIŠKA, Martin. *Palán, Aleš; Pošová, Johana. Jako v nebi, jenže jinak*. iLiteratura, 17. 10. 2019, [cit. 2022-08-20].

URL:< <https://www.iliteratura.cz/Clanek/42173/palan-ales-posova-johana-jako-v-nebi-jenze-jinak>>.

2 LITERÁRNÍ KRITIKA

2.1 Pojem literární kritika

V této části své bakalářské práce nastíním obecně pojem literární kritika. Než se přesuneme k samotné analytické části recenzí a kritik, podíváme se, jak je chápána a rozdělována na základě několika studií. K tomu nám pomůže především výzkumná práce od Václava Černého. Dále se také zaměřím na literární kritiku po roce 1989 a poté budou následovat literární periodika.

Pojem kritika má původ v řeckém slově *krinein*, které překládáme jako soudit či rozlišovat. Kritiku tedy můžeme považovat za soud, ve kterém projevujeme schopnost úsudku.⁴⁶

Věnovat se budeme především kritice literární, která je stěžejní pro mou práci. Nejen F. X. Šalda, významný český literární kritik, se zabývá definováním literární kritiky, kterou můžeme dohledat v *Ottově naučném slovníku*. Mnoho dalších literárních kritiků se zabývá problematikou literární kritiky.

Šalda zmiňuje, že literární kritika je v podstatě naukou, jak vnímat a posuzovat literární díla. Jakási snaha podložit náš první dojem, či tvrzení pádnými argumenty. Ať už je náš názor kladný či snad záporný, měli bychom to převést v něco zákonnějšího – soud. Tím prohlubujeme své hodnoty v uvědomění a posouváme se tak dál ve svých limitech v pozorování a souzení literárních děl. Kritik by měl soudit díla objektivně, ačkoliv se stává, že často dochází k hodnocení individuálnímu.⁴⁷ F. X. Šalda vnímá kritika jako někoho, kdo zavrhl pyrrhonismus – skepsi. Skepse brání kritikovi v zákonném poznání a zálibu v literárním díle považuje za ryze individuální. Kritik by si měl uvědomovat, že literární dílo má i svou „duchovní“ rovinu, kterou je též zapotřebí chápat. Zde dochází k tomu, že na této rovině musí kritik brát v úvahu i vědy jimiž jsou estetika, psychologie a sociologie.⁴⁸

Roland Barthes ve své knize *Kritika a pravda* tvrdí, že vztah mezi kritikou a uměleckým dílem je jako vztah smyslu k formě. Kritik nemá tedy z právo „předkládat“ a jiným způsobem vykládat dílo, neboť by jej zkreslil. Výklad kritika nemůže zastínit originální autorovo dílo.

⁴⁶ HAMAN, Aleš. *Nástin dějin české literární kritiky*. Jinočany, 2000. s. 7.

⁴⁷ ŠALDA, František Xaver. *Kritika literární*. In *Ottův slovník naučný: Patnáctý díl Krajčij – Ligustrum*. Praha, 1900. s. 191.

⁴⁸ Tamtéž, s. 191.

Smyslem kritikova analyzování díla je najít význam, který jasně plyne z dané formy uměleckého díla.⁴⁹

Kautman dochází k poznání, že literární kritika může být vědou, uměním, ale také obojím zároveň.⁵⁰ Václav Černý, který se věnuje problematice literární kritiky, je toho názoru, že kritika není uměním. Černý se snaží seznámit čtenáře se svou myšlenkou, co je a co není literární kritika. Začneme tedy tím, co není literární kritika. Václav Černý zdůrazňuje, že kritika není pedagogikou. Kritika je vztahem k umění, stejně tak jako věda k přírodě. Jsou tu jistě předpoklady, ale nevyvrací se.⁵¹ Úkolem kritiky není poučení autora a ani změna jeho tvorby. Kritika nemá za cíl zlepšit čtenářův vkus, ale do jisté míry jej může ovlivnit, a tak změnit jeho vkus. Přesto však nemůžeme literární kritiku vnímat jako pedagogickou.⁵²

Kritika je vědou – na tomto názoru si Václav Černý trvá. Kritika, stejně jako věda potřebují mít své téma či předmět ke zkoumání. Čili kritika ke svému zkoumání musí mít nějaké umělecké dílo, které bude dále zkoumat. Proto je pro kritika důležité, aby znal nejen autora, ale také faktory vzniku díla a také jeho podněty ke tvoření díla.⁵³

Co se týče Aleše Palána, tak pytel s kritikou se roztrhl v roce 2018, kdy Palán vydal svou knihu *Raději zešilet v divočině*. Denisa Novotná, při psaní recenze na knihu *Miss Exitus* hned v úvodu uvedla, že kniha *Raději zešilet v divočině* byla přímo veleúspěšná. A není jedinou kritičkou, která tento fakt zmiňuje. Palán získal několik ocenění, nominací a jeho kniha se stala bestsellerem. Recenzenti mají z této knihy mnoho pocitů – v dobrém slova smyslu – jsou často překvapeni. Překvapeni především z toho, že většina zpovídaných je na své cestě za duševním klidem, jejich cesty jsou různé a snad na to má vliv i jejich životní zkušenosti.⁵⁴ Kritici své závěry recenzí na tuto knihu pojmají v podstatě velmi podobně. Shodují se, že tato publikace je pro čtenáře přínosná a samozřejmě záleží na čtenářově preferencích, co si z knihy odnese. Avšak také se často setkáváme s tím, že není snadné hodnotit po literární stránce skutečné lidské příběhy, jak zmínila v závěru své kritiky Kamila Míková.⁵⁵

Ratajský les, který byl nominován na cenu Magnesia Litera 2017, vnímají recenzenti spíše negativně. Negativně v tom smyslu, že Palán podle jejich úsudku přehnaně fabuluje. To je obecně jediná výtka, kterou kritici zmiňují. Často se přiklání k tomu, že by Palán měl zůstat

⁴⁹ BARTHES, Roland. *Kritika a pravda*. Praha, 1997. s. 245.

⁵⁰ KAUTMAN, František. *K typologii literární kritiky a literární vědy*. Praha, 1996. s. 24.

⁵¹ ČERNÝ, Václav. *Co je kritika, co není a k čemu je na světě*. Brno, 1968. s. 53–54.

⁵² Tamtéž, s. 53–55.

⁵³ Tamtéž, s. 53–57.

⁵⁴ KOSTŘICOVÁ, Blanka. *Raději najít zdravý rozum v divočině*. In: *Tvar: literární týdeník*. 2019, roč. 30, č. 18, s. 21.

⁵⁵ MÍKOVÁ, Kamila. *Dvě knihy o samotářích*. In: *Literární bašta*. 15. 4. 2020 [cit. 1. 8. 2022]. URL:<<http://dobracestina.cz/basta/clanek/dve-knihy-o-samotarich>>.

u rozhovorů, ale pokud by chtěl pokračovat v beletrii, tak má velice dobře nakročeno. Jen musí vytrvat.

Miss Exitus je trošku rozporuplná, co se týče náhledu ze strany kritiky. Samozřejmě je autor velmi kladně hodnocen za jeho empatii k obyčejným lidem, což se promítlo i v díle *Ratajský les*.⁵⁶ Autoři recenzí píší, že by tato „sotva novela“ mohla být napsána jen na dvacet stran, místo dvě stě stran. Vyzdvihují podstatný záměr knihy – a to ten, že se Palán snaží vzdát úctu hospicovým pracovníkům. Ale na straně druhé se jim nelíbí, že je příběh vsazen do jednoho dne a v podstatě se toho moc nestane – děj je řídký, na to že má kniha přes dvě stě stran.⁵⁷ Předvídatelnost zápletky, jasný výchozí i finální bod. Nic není překvapivé, ba naopak předvídatelné. Radim Kopáč, přes veškerý tento výčet se pozastavuje nad tím, jak to, že je tato kniha tak čtivá.⁵⁸ Zatímco Karel Kouba je toho názoru, že se autorovi knihy absolutně nepodařilo projít čtenáře s příběhem na bazální úrovni, aby u toho čtenář netrpěl s každým dialogem.⁵⁹

2.2 Kritika v současné české literatuře

Vývoj kritiky u nás probíhal už od konce 19. století. Tedy od doby, kdy začínal působit F. X. Šalda, Arne Novák, či Václav Černý. Tyto osobnosti byly vnímány za odborníky literární kritiky i po roce 1989. Jiří Brabec žil v očekávání, že literární kritiku čeká období, které bude plné rozkvětu – rozvoje, volnosti, svobody.⁶⁰ Avšak vývoj na české literárně-kritické scéně nedopadl dle očekávání Jiřího Brabce. Nebyla zvolena žádná vůdčí osobnost, proto procházela kritika krizí. Tehdy byla snaha pohnout s literární kritikou, která jak se zdálo byla zaseklá na jednom místě, nicméně tato snaha skončila neúspěšně. A tak literární kritika pomalu ztrácela na významu a vážnosti. Tak zvaný „kritik kouzelník“ by měl dle Janouška z chaotického literárního prostředí a ve všem tom zmatku, který tu panoval, najít určitá pravidla a zavést nový řád.⁶¹

Nemůžeme říci, že by literární kritika byla ve fázi stagnace. Literární kritici stále psali, a i po roce 1989 byla kritika nedílnou součástí literárního světa, jelikož byl knižní trh zahlcen

⁵⁶ NOVOTNÁ, Denisa. *Soutěž krásy mrtvých?* In: *OKO Kosmasu*. 25. 3. 2019. [cit. 18. 8. 2022]. URL:<<https://www.kosmas.cz/oko/ukazky/364896/soutez-krasy-mrtvych/>>.

⁵⁷ KOPÁČ, Radim. *Miss Exitus: Aleš Palán*. In: *UNI: kulturní magazín*. 2019, roč. 29, č. 6, příl. Kulér, s. 12-13. URL:<<https://www.magazinuni.cz/literatura/ales-palan-miss-exitus/>>.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ KOUBA, Karel. Aleš Palán: Miss exitus. A2. 2019, roč. 15, č. 10, s. 31. URL:<<https://www.advojka.cz/archiv/2019/10>>.

⁶⁰ BRABEC, Jiří. *Kritik není Bůh*, In: *Tvar*. 1990, č. 9, s. 7.

⁶¹ JANOUŠEK, Pavel. *Čekání na kritika*. In: *Tvar*. 1993, č. 17, s. 1.

vydáváním stále nových a nových literárních děl. Kritici se věnovali nejen nově vydávaným autorům, ale nezapomínali ani na díla jež byla už jednou zkoumána a posuzována v exilu i samizdatu. Ovšem tentokrát posuzovali kritické recepce dle aktuálních směrnic a snažili se zjistit, co znamenají do budoucna.⁶²

Nové tisíciletí bylo obdobím kritiky, která převážně pomáhala prodávat knihy nakladatelů a knihkupců. Velmi upadá prestiž literární kritiky. V novinách i časopisech se objevují recenze, které nemají s kritikou v podstatě nic společného. Po finanční stránce jsou na tom literární časopisy velmi špatně. Často nemají peněžní prostředky na zaplacení mezd a svým přispěvatelům se snaží vyplatit alespoň nějakou symbolickou odměnu. I z tohoto důvodu se spousta známých literárních kritiků stáhla z pole působnosti do ústraní.⁶³

Mezi hlavní literárně kritická periodika patří zvláště: *Literární noviny*, *Tvar*, *Host* nebo *Revolver Revue*. S úpadem prestiže literární kritiky se začíná vytrácet zájem čtenářů o kritiku. Po roce 1989 začali deníky přidávat i kulturní přílohy (např. *Mladá fronta Dnes* má přílohu *Kavárna*).⁶⁴

České literární kritice byla na počátku nového století vytýkána kvalita. Problémem se stala především krize, která spočívala v nedostatku personálu. Ale to bylo ovlivněno ekonomikou literárních časopisů, které měly nedostatek financí a honoráře buď neplatily anebo jen symbolicky.⁶⁵ Velká část recenzentů počátkem nového tisíciletí omezila nebo dokonce ukončila svou působnost na poli kritiky. Jedním z pisatelů recenzí, který ukončil nejen dráhu literárního kritika ale i životní dráhu, byl Josef Vohryzek (1926–1998). Svou činnost omezili Jan Lukeš (1950), Martin C. Putna (1968), Petr Cekota (1975), ale také i Pavel Janáček (1968).⁶⁶ Na poli působnosti, mezi generačně nejstarší skupinou kritiků zůstává například Aleš Haman (1932), jenž publikoval své recenze v denících i časopisech. Milan Jungmann (1922–2012) působil například v *Literárních novinách* a *Tvaru*. Pravidelný přispěvatel do deníku i týdeníků byl Jiří Peňás (1966), kterému vycházeli recenze v *Lidových novinách*, a i v časopisu *Týden*. Alois Burda či Eliška F. Juříková byly pseudonymy pod kterýmiž publikoval do časopisu *Tvar* a *Host* Pavel Janoušek (1956).⁶⁷ Do generačně střední skupiny kritiků bychom mohli zařadit

⁶² MACHALA, Lubomír (ed.). *Panorama české literatury II (Po roce 1989)*. Praha, 2015. s. 262.

⁶³ FIALOVÁ, Alena. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014. s. 32–33.

⁶⁴ MACHALA, Lubomír (ed.). *Panorama české literatury II (Po roce 1989)*. Praha, 2015. s. 262.

⁶⁵ FIALOVÁ, Alena. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014. s. 32.

⁶⁶ Tamtéž, s. 32.

⁶⁷ Tamtéž, s. 32–33.

Jana Štolbu (1957) a Jiřího Trávnička (1960). A mezi nejmladší generační skupinu můžeme zmínit básníka Jakuba Chrobáka (1974), Radima Kopáče (1976) nebo Alenu Fialovou (1979).⁶⁸

Počátkem roku 2008 se začíná odsuzovat stav české literární kritiky. Petr A. Bílek se jasně vyjádřil a odsoudil způsob jednání literárních kritiků v časopise *A2*, článkem *Udělej si sám. O sebeukájení dnešních literárních kritiků*.⁶⁹ V téže časopise Jiří T. Král zrekapituloval nedokonalosti literárněkritické scény. Pod názvem *Kopání do mrtvoly. Česká literární kritika L. P. 2008*. Jiří T. Král podotýká, že problém je především v recenzentech, kteří neumějí kritiku psát. Jejich snaha být moudří často přerůstá do povýšenosti. Dle názoru Jiřího T. Krále recenzenti neodvávají kvalitní práci, jelikož nechtějí žádnou práci srazit. To znamená, že pisatelé recenzí se nedokáží vyjádřit k recenzovanému textu, zda je dobrý či špatný.⁷⁰

Tato skutečnost vedla až k uspořádání symposia v Hradci Králové roku 2009 pod názvem *Kritéria, hodnoty a vize*. Sešla se Obec spisovatelů, jejímž cílem bylo vyjádřit se k současnému stavu literární kritiky. Mezi vystupujícími byl dřívější předseda Obce Vladimír Křivánek. Diskutovaným problémem byl vliv masových médií, která tlačí kvalitu kritiky do ústraní.⁷¹

Rychlý vývoj internetu zasáhl i do literární kritiky. Proběhla jistá změna a vývoj pohledu na ni. Změna prostoru – upřednostňuje se mediální prostředí. Tento pokrok má za následek obecně vývoj. Rozmach sociálních sítí, různých aplikací, které můžeme stáhnout i do mobilu, tak zde máme i knižní databáze. Mezi nejvyužívanější knižní internetové databáze se řadí především Československá bibliografická databáze (*ČBDB.cz*) – tento web je dostupný široké veřejnosti nejen na počítači, ale také na chytrých mobilech po stažení aplikace. Dále stojí za zmínku knihkupectví *Kosmas.cz* nebo *Knihy Dobrovský.cz*. Nyní však můžeme najít všelijaké recenze na knihy právě i na sociálních sítích, kde k tomu slouží určené skupiny.

Právě na internetových databázích, které jsem zmínila, najdeme všechna díla Aleše Palána. Jsou doplněna o medailonky o autorovi, ale také o jeho dílech. Na internetové stránce Databáze knih (*databazeknih.cz*) najdeme i ocenění, které získal. Na portálech jako *iLiteratura*, *A2*, *Hospodářské noviny*, ale také *ČT 24* najdeme nemálo kritik na Palánova díla. Podrobněji se jim budu věnovat v poslední kapitole.

⁶⁸ Tamtéž, s. 32–33.

⁶⁹ BÍLEK, Petr. *Udělej si sám. O sebeukájení dnešních literárních kritiků*. In: *A2*. 2008, č. 5, s. 7.

⁷⁰ KRÁL, Jiří. *Kopání do mrtvoly: česká literární kritika L. P. 2008*. In: *A2*. 2008, č. 13, s. 7.

⁷¹ KRIVÁNEK, Vladimír. *Hradecké symposium o kritice*. In: *Dokořán*. 2009, č. 51, s. 38–40.

2.3 Literární periodika a časopisy

Závěrem druhé části své bakalářské práce bych se ráda alespoň krátce věnovala literárním časopisům a novinám.

Změny nastaly po roce 1989. Došlo ke vzniku řady periodik, časopisů a novin.⁷² Nastala svoboda slova, která se ukázala ve velkém počtu vydávaných literárních periodik. Nově se většina tvůrců začala ztotožňovat s určitými časopisy i novinami a tvořily nové literární skupiny.⁷³

Mnoho časopisů vzniklo ze samizdatu, kupříkladu *Akord*, *Host*, *Revolver Revue*, atd.. Dále tu máme také nově vzniklé časopisy, a to jsou *Kritická Příloha Revolver Revue*, *List pro literaturu*, *Neon*. *Literární noviny* byly znovu obnoveny, a časopis *Kmen* později nová redakce přejmenovala na *Tvar*.⁷⁴

Literární noviny byly v letech 1990–1999 pod vedením Vladimíra Karfíka. Stále měly úsilí udržovat zvyk ze šedesátých let a nést stejný název. Zprvu byly vydávány jako příloha Lidových novin. Roku 1992 nabyly na samostatnosti. Velké změny započaly roku 1996, kdy začali úpravy grafické, vydávali se nové přílohy, a změnil se okruh zaměstnanců. Od roku 1999 byl šéfredaktorem Jan Patočka. Za jeho působení dosáhly *Literární noviny* velkého rozkvětu. Mladší generace redaktorů vystřídala starší generaci. *Literární noviny* začali klást důraz především témata společensko-politická a ekologické a občanské záležitosti. Kultura a umění byla najednou menšinová témata a stala se doplňkovou částí časopisu.⁷⁵

Několik redaktorů, kteří byli nespokojeni a nesouhlasili se změnami a vedením v *Literárních novinách* odešli do *A2*. *A2* byl kulturní časopis, který se věnoval literární kultuře a společensko-politickým tématům. Vznikl roku 2005 pod vedením Libuše Bělunkové. Oproti *Literárním novinám* neměl problém a pojetím anarchistickým či aktivistickým. Zpočátku redaktori vnímali kulturu a politiku jako rozličná témata. Až později dokázali sledovat politiku a kulturu jednou optikou. Časopis roku 2008 změnil svou týdenní periodicitu a stal se z něj čtrnáctideník. Redakce spolupracovala s autory, kteří byli spojováni s *Literárními novinami*, a to například Marie Langerová, Karel Hvízd'ala, Jiří Zizler či František Knopp. Recenzní rubrika

⁷² ZIZLER, Jiří. *Otevřená dekáda*. In: HRUŠKA, Petr (ed.). *V souřadnicích volnosti. Česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha, 2008. s. 29.

⁷³ MACHALA, Lubomír (ed.). *Panorama české literatury II (Po roce 1989)*. Praha, 2015. s. 27.

⁷⁴ Tamtéž, s. 27.

⁷⁵ ZIZLER, Jiří. *Otevřená dekáda*. In: HRUŠKA, Petr (ed.). *V souřadnicích volnosti. Česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha, 2008. s. 29–30.

byla velmi skromná. Obsahovala sadu recenzí v rozsahu jednoho odstavce. V rubrice Recenze týdně se objevovaly detailnější recenze na beletristický díla.⁷⁶

Host – brněnská revue, která má dlouhou a rozmanitou historii. Od roku 1985, tedy ještě v době samizdatu byla pod vedením Dušana Skály. S pomocí Jana Skácela byla od roku 1990 uznána jako dvoměsíčník. V té době byla pozornost věnována především poezii, zahraniční teorii a esejistice. Zásadní zlom se stal v době, kdy byl redaktorem Miroslav Balašík. Spolu s dalšími jeho kolegy dali nový vzhled této revue. *Host* se stal moderním, více pestrým a hlavně se zaměřil na soudobé literární dění.⁷⁷ V revue *Host* vyšla recenze od Jiřího Trávnička na *Ratajský les*, Lollokova recenze na *Miss Exitus*, ale také kritika Jiřího Krejčího na Palánovu knihu *Raději zešílet v divočině*.

Tvar funguje od roku 1990 je dalším podstatným časopisem, který byl týdeník a později obtýdeník, vychází i nyní. Tento časopis měl široké názorové spektrum. Příspěvatelé do tohoto týdeníku patřili do takzvané „šedé zóny“ neboli do prostoru mezi samizdatem a oficiální literaturou. v redakci se vystřídalo několik šéfredaktorů. Mezi ty významné patří Michael Třeštík, Lubor Kasal, Ondřej Horák a současným šéfredaktorem je Adam Borzič.⁷⁸

Tvar hledal odlišnější vztah k současnosti, zdál se býti i odměřený, ale s jistou dávkou nadhledu a odstupu od nové situace. Většina redaktorů se hlásila k postmodernismu. To vyvolávalo různé mystifikace, provokace, boření mýtů a odmítání normativního pojetí literatury. Tvůrci si takto hráli se čtenáři.⁷⁹

Periodikum *Revolver Revue* vzniklo ke konci osmdesátých let a neslo název *Jednou nohou*. Pod názvem *Revolver Revue* se s tímto periodikem setkáváme již v době samizdatu, tedy kolem roku 1987. Tato revue byla zaměřena především na literaturu a výtvarné umění. Zajímali se především o kreativitu a pouto mezi dílem a umělcem. Redaktoři z *Revue* se soustředili na tvorbu poněkud provokující, která se odlišovala od tvorby běžné. Ale také se zajímali o autory, kteří byli na okraji společnosti díky provokaci. *Kritická tvář* od roku 1995 doplňovala *Revolver Revue*, která navazovala na revue *Tvář* ze šedesátých let. Odmítala banalizaci a ustupování náročným kritériím. Časopis se zabíral nejen mravními okolnostmi tvorby, ale také otázkami

⁷⁶ PIORECKÝ, Karel. *Mezi rozpínavostí a marginalitou*. In: FIALOVÁ, Alena (ed.). *V souřadnicích mnohosti. Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014. s. 21–22.

⁷⁷ MACHALA, Lubomír (ed.). *Panorama české literatury II (Po roce 1989)*. Praha, 2015. s. 29.

⁷⁸ Tamtéž, s. 28.

⁷⁹ ZIZLER, Jirí. *Otevřená dekáda*. In: HRUŠKA, Petr (ed.). *V souřadnicích volnosti. Česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha, 2008. s. 30.

ohledně vzniku díla a jeho přijímáním. Tento časopis byl znám i tím, že se nebál upozorňovat na nedostatky ostatních médií.⁸⁰

Do literárního dění patří také kulturní přílohy deníků. *Lidové noviny* měli přílohu *Národní 9* a od roku 1993 byla pojmenována pouze na *Národní*. Vydávala recenze, rozhovory, glosy a vyhlašovala soutěž o nejlepší knihu roku pravidelně každý rok. Krátkodobě vycházela v *Lidových novinách* příloha *Umění a kritika*, jenž kvůli nekompromisní kritice měla jen krátkého trvání.⁸¹

Svět literatury na počátku nového tisíciletí zaplavila vlna nového média, kterým se stal internet. Československo se připojilo k internetu roku 1992. Dopad na literární svět přišel v rozpětí let 1995–1997. V té době byl však využíván jen okrajově. Prvním literárním internetovým časopisem se staly *Texty*. *Texty* vycházely od roku 1995 a jsou považovány za první a nejstarší internetový časopis.⁸²

V roce 2000 začala vycházet *Dobrá adresa* v elektronické verzi – ve formě PDF. To mělo za úkol přiblížení se k tištěné verzi. *Dobrá adresa* tak neměla vysoké náklady na tištěné verze, protože vycházela online. Mezi přispěvatele tohoto periodika patří Kateřina Rudčenková, Radim Kopáč či Vladimír Novotný.⁸³

Dále se stává velice známou a oblíbenou internetovou stránkou *iLiteratura.cz*. Ta od roku 2000 působí pouze v online prostředí. Webové stránky jsou pravidelně aktualizovány a má na svém kontě několik recenzí, jejichž knižní tituly jsou z celého světa.⁸⁴

Nicméně na tomto webu uveřejňují své kritiky například Pavel Mandys (*Ratajský les*), Jan Lukavec (*Raději zešílet v divočině*), či Martin Liška (*Jako v nebi, jenže jinak*).

Portál české literatury, který je pod záštitou Ministerstva kultury ČR začal fungovat od roku 2004. Tento portál shromažďoval informace ze světa literárního dění nejen českého, ale i zahraničního. Zpočátku web produkoval především mnoho článků a recenzí jak o knižních titulech, tak i o kulturních akcích. Roku 2009 odešel šéfredaktor Radim Kopáč a *Portál české literatury* byl přesunut pod správu Institutu umění.⁸⁵

Kritikám na Palánovi knihy se věnují například *Literární noviny*, *Tvar*, *Host nebo A2*. Recenzenti z výše uvedených časopisů věnují pozornost převážně jeho umu vcítění se do postav. Ať už se jedná o postavy z románů anebo z rozhovorů, vždy k nim přilne a vcítí se do

⁸⁰ Tamtéž, s. 31.

⁸¹ Tamtéž, s. 33.

⁸² PIORECKÝ, Karel. *Mezi rozpínavostí a marginalitou*. In: FIALOVÁ, Alena (ed.). *V souřadnicích mnohosti. Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014. s. 28.

⁸³ Tamtéž, s. 21–22.

⁸⁴ Tamtéž, s. 21–22.

⁸⁵ Tamtéž, s. 21–22.

nich. Jak jsem již výše zmiňovala, Palán je velmi empatický. V Časopisu *Host* uvedl Jiří Krejčí, Palánovu výjimečnost rozhovorů, která spočívá ve výběru zpovídaných osobností, a v daru vést dialogy nenásilně – bez okatých tematických plánů. Je to umění naslouchat a nestrhávat pozornost na sebe samého, ale hlavně je to o tom, získat si důvěru zpovídaných.⁸⁶

⁸⁶ KREJČÍ, Jiří. Ztišení na okrajích: rozhovory s lidmi, kteří opustili civilizaci. In: *Host* 2018, č. 5, s. 56. [cit. 4. 1. 2022].

3 KRITICKÁ RECEPCE PRÓZ ALEŠE PALÁNA

3.1 Prostředí

Opět začneme rozhovory se samotáři. Zde se jednomyslně kritici shodují, že společným rysem všech zpovídaných respondentů je vztah k přírodě, logicky. Vztah k přírodě a její procítění je důležitou součástí celé knihy. Jak je již ze samotného názvu knihy patrné *Raději zešítlet v divočině*, rozhovory opravdu probíhají v „divočině“ na Šumavě.⁸⁷

Svatava Antošová, která se zná osobně s jedním ze zpovídaných – Romanem Szpukem, velice trefně zareagovala na jednu z jeho odpovědí v knize, kdy by Roman raději zešítlet v divočině nežli tady: „Ono „tady“ nemusí ovšem znamenat pouze skutečný blázinec, ale celý náš svět.“. Je to jakýsi soulad s veškerenstvím, kdy je naším cílem hledat a najít sebe samotné.⁸⁸ Samota je vnímána jako prostor, kde nikdo nikoho neruší a příroda je všudypřítomný společník šumavských samotářů v jejich životech. Neoddělitelně k tomu patří souznění s přírodou a jakési přírodní mystérium – promlouvání se zvířaty, stromy, kameny, prameny či půdou. Je to o tom oddat se plně přírodě a navázat s ní přátelství. Pro Palánovi zpovídané je příroda zdrojem surovin v biokvalitě.⁸⁹

Ratajský les se odehrává ve třech dějových liniích, což znamená, že každá linie má trochu jiné prostředí. I tak se všechny linie odehrávají převážně na jednom místě, a to v Ratajích nad Sázavou.⁹⁰ Nicméně kritici zmiňují i digitální prostor, ve kterém se pohybuje skupina mladíků v čele s Dítětem.

U *Miss Exitus* není prostor nijak rozsáhlý. Celý příběh se odehrává především v bytě paní Neomytkové. A právě to je považováno za úskalí. Na jednom místě se stane několik fatálních událostí, zvrátů a odhalení. Vše probíhá s limitovaným počtem postav během jednoho jediného dne na „ohraničené scéně“ pokoje, přesněji řečeno domu a jeho zahrady.⁹¹

⁸⁷ KOSTŘICOVÁ, Blanka. *Raději najít zdravý rozum v divočině*. In: *Tvar: literární týdeník*. 2019, roč. 30, č. 18, s. 21.

⁸⁸ ANTOŠOVÁ, Svatava. *I ten šutr je živá bytost...* In: *Tvar: literární týdeník*. 2018, roč. 29, č. 11, s. 18.

⁸⁹ LUKAVEC, Jan. *Bohatství i bída novodobých poustevníků*. In: *ILiteratura*. 15. 3. 2018, [cit. 15. 7. 2022]. URL:<<http://www.iliteratura.cz/Clanek/39599/palan-ales-sibik-jan-radeji-zesilet-v-divocine>>.

⁹⁰ MANDYS, Pavel. *Vražda, trest a pomsta*. In: *ILiteratura*. 29. 6. 2016. [cit. 15. 7. 2022]. URL:<<http://www.iliteratura.cz/Clanek/36775/palan-ales-ratajsky-les-in-hn>>.

⁹¹ LOLLOK, Marek. *Jeden den paní Emy*. In: *Host*. 2019, roč. 35, č. 8, s. 56. URL:<<https://casopishost.cz/files/magazines/10351/2lpdeoyy-host-19-08-el-NM.pdf>>.

3.2 Čas

Prostor a čas spolu většinou úzce souvisí. Jsou to aspekty, které dodávají dílu tu správnou atmosféru, a tak dotváří celek prozaického díla. Avšak času kritici nevěnovali značnou pozornost, spíše jej opomíjeli. Někteří alespoň okrajově zmínili aspekt času.

U knihy *Miss Exitus* je čas zmíněn pouze v souvislosti s tím, že se celý děj odehrává během jednoho dne.⁹² U rozhovorů *Raději zešít v divočině* není aspekt času zmiňován.

Z hlediska času se recenzenti nejvíce věnovali *Ratajskému lesu*. Je to díky jeho rozčlenění do třech časových linií a každá se odehrává v jiném čase.

První dvě linie spolu souvisí – je mezi nimi rozdíl šest let a odehrávají se v padesátých letech minulého století. oproti tomu poslední linie je vzdálenější a pro současné čtenáře zdá se býti blízká, neboť se odehrává v letech 2014/2015.⁹³

Jiří Trávníček ve své recenzi uvádí: „Jak tyto dva časy spojit? A ještě lépe: jak je nechat, aby se do sebe vyzrcadlily? Jak je vypravěčsky vyladit, aby vznikla skutečně souhra? Těžké, přetěžké... Aleš Palán si to však ještě komplikuje tím, že se rozhodl pro plány tři.“⁹⁴

3.3 Postavy

Hlavními hrdiny Palánových děl jsou především ti, kteří jsou jakkoli spojeni s vírou. Ať už se jedná o víru týkající se náboženství či víru v sebe samého nebo něco jiného. Je to jakési pojivo většiny jeho knižních postav. Tento rys se nejvíce projevuje v rozhovorech se šumavskými poustevníky. Každý z dotazovaných, po opuštění velkoměsta či jen města a usídlení se na samotě, začal v něco věřit. Aleš Palán to označuje jako „duchovní rovinu jejich životů“.⁹⁵

Mezi nejvíce diskutované postavy z knihy *Raději zešít v divočině* patří Roman Szpuk a Ruda. Příběh Romana Szpuka vzala velmi osobně kritička Svatava Antošová, která jej zná více než třicet let. Proto si mohla dovolit svou kritiku obohatit o vlastní názor a zkušenosti. Roman je tzv. hlavní hrdina celé Palánovi knihy. Je pravděpodobné, že mnoho čtenářů si to

⁹² KOPÁČ, Radim. *Miss Exitus: Aleš Palán*. In: *UNI: kulturní magazín*. 2019, roč. 29, č. 6, příl. Kulér, s. 12-13. URL:<<https://www.magazinuni.cz/literatura/ales-palan-miss-exitus/>>.

⁹³ PETRUŽELKOVÁ, Adéla. *Pro otrlé i natvrdlé*. In: *Souvislosti: revue pro křesťanství a kulturu*. 2016, roč. 27, č. 3, s. 210-213.

⁹⁴ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Nepřetěžovat povolenou nosnost!*. In: *Host*. 2016, roč. 32, č. 5, s. 84-85. URL:<<https://casopishost.cz/files/magazines/307/nzduv46p-host-2016-07.pdf>>.

⁹⁵ KOSTŘICOVÁ, Blanka. *Raději najít zdravý rozum v divočině*. In: *Tvar: literární týdeník*. 2019, roč. 30, č. 18, s. 21.

odvodí díky tomu, že je Szpuk básník. Přeci jen jeho věta: „Jestli mám definitivně skončit, tak raději zešlím v lese než tady...“ se stala inspirací pro název knihy. Svatava Antošová upozorňuje, že Szpuk není typickým samotářem jako zbylí zpovídání. Roman na samotě nežije, ale příležitostně se tam vrací. Jeho smysl pro procítění lesa a přírody jako takové se poté často promítalo v jeho básních.⁹⁶

Kamilu Míkovou nadchl rozhovor s básníkem a meteorologem Romanem Szpukem. Míková označuje Szpuka jako: „...člověka slova, citlivého umělce, zvyklého promýšlet svůj život, svou víru v Boha, přírodu, ve které žije.“⁹⁷ Stejně tak v knize *Jako v nebi, jenže jinak* uchvátil Míkovou rozhovor s paní Provázkovou. Zajímavým se stal díky obyčejnému venkovskému životu této paní, bezpochyby silné osobnosti. Muž, se kterým měla dvě děti, si ji odmítl vzít, a tak paní Provázková musela čelit předsudkům tehdejší doby. Žila si svůj život po svém a vlastně celý ho prožila v horách.⁹⁸

Ruda je ovšem diametrálně jiný než Roman Szpuk. Je považován za „tajemné stvoření“. Jako jediný z respondentů si nepřál zveřejnit své příjmení, ale ani nechtěl odtajnit svou tvář.⁹⁹ Ruda vzal svůj odchod do „divočiny“ tak radikálně, že odmítá vlastnit občanský průkaz a na státním pozemku si postavil srub, který označuje za „přístřešek pro zvěř“, k němuž nepotřebuje stavební povolení. Kritička Kamila Míková považuje Rudův příběh za nejextrémnější.¹⁰⁰

Nabízí se nám tu srovnání s Palánovou knihou *Jako v nebi, jenže jinak*, která obdržela *Magnesii Literu* za publicistiku roku 2020. I přes ocenění se však nesetkáváme s hodnocením jako u předchozího díla *Raději zešlím v divočině*. Srovnání těchto dvou knih se chopila Kamila Míková. První kniha, tedy *Raději zešlím v divočině* udělala na recenzentku velký dojem, zatímco *Jako v nebi, jenže jinak* už tolik nezapůsobila.¹⁰¹ „Snad byla druhá kniha připravována moc narychlo? Zatímco dříve se autor šumavských samotářů skutečně ptá a oni mu odpovídají, ve druhé knize má čtenář dojem, že tazatelovy repliky jsou jen jakási vata.“¹⁰² Takto se vyjádřila ke druhé knize Míková. Postavy v knize *Jako v nebi, jenže jinak* jsou odlišné od šumavských samotářů. Samotáři z knihy *Jako v nebi, jenže jinak* opouštějí na zimu svá bydliště na samotě a

⁹⁶ ANTOŠOVÁ, Svatava. *I ten šutr je živá bytost...* In: *Tvar: literární týdeník*. 2018, roč. 29, č. 11, s. 18.

⁹⁷ MÍKOVÁ, Kamila. *Dvě knihy o samotářích*. In: *Literární bašta*. 15. 4. 2020 [cit. 1. 8. 2022]. URL:<<http://dobracestina.cz/basta/clanek/dve-knihy-o-samotarich>>.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ ANTOŠOVÁ, Svatava. *I ten šutr je živá bytost...* In: *Tvar: literární týdeník*. 2018, roč. 29, č. 11, s. 18.

¹⁰⁰ MÍKOVÁ, Kamila. *Dvě knihy o samotářích*. In: *Literární bašta*. 15. 4. 2020 [cit. 1. 8. 2022]. URL:<<http://dobracestina.cz/basta/clanek/dve-knihy-o-samotarich>>.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž.

vrací se až na jaře. Také běžně používají internet nebo mobilní telefon. Podle Martina Lišky to „...může část romanticky založených čtenářů zklamat...“¹⁰³

Palánovi postavy v prozaických dílech mají přirozeně rozdílný nádech. Díky tomu, že Palán čerpá ze skutečných událostí, jsou fikční postavy spojeny s realitou. V románu *Ratajský les* máme více protagonistů v důsledku třech dějových linií. V prvním dějovém pásmu z roku 1952 je hlavní postavou soudružka Anna Felbabová (skutečná jména autor v knize záměrně změnil). Ve druhém pásmu z roku 1958 je hlavní postavou udavač Josef Melichárek. V posledním – současném pásmu z roku 2014–2015 ztvárňuje hlavní postavu děvče s přezdívkou Dítě. Dítě je v čele skupinky mladých aktivistů, kteří se snaží vzít spravedlnost do vlastních rukou a potrestat všechny stárnoucí viníky z dob komunismu.¹⁰⁴

Kritici se shodují v tom, že hrdinové z posledního – současného pásma jsou jen napsané figury, které se potloukají na okraji společnosti a nevedou žádné spořádané a smysluplné životy. Dítě považují recenzenti za nepřijemnou a protivnou figuru. Adéla Petruželková ve své kritice označila postavu Dítě za „odpudivou androgynní hrdinku“. Obecně hrdinové z knihy *Ratajský les* nabývají dojmu rozporuplnosti s neblahým koncem jejich cílů.¹⁰⁵

Miss Exitus, zde máme také více než jednu hlavní postavu. Avšak se dá říci, že jedna ústřední postava zde je – hospicová pracovnice Ema, která se stará o paní Neomytkovou v jejích posledních chvílích života. Další postavu ztvárňuje syn paní Neomytkové Boris, který je psychicky labilní a má značnou fixaci na svou matku.¹⁰⁶ Ema je hospicová pracovnice a vypravěčka celého příběhu. Má poměrně dost přihlouplého bývalého přítele Martina neboli Emila, který má roli místního policisty. Nakonec stojí za zmínku ještě dvě postavy. A těmi jsou místní portrétista a mladá ambiciózní studentka umělecké školy Zuzana, která se chce proslavit bizarní prací. Tím je myšleno pořídit fotografii nejkrásnější z čerstvých mrtvol – Miss Exitus. Marek Lollok hodnotí postavu Emy jako nejkomplexnější postavu: „poznáváme ji zvnějšku i zevnitř, v introspekci i v akci, dozvídáme se o její minulosti a je také naznačena její budoucnost.“¹⁰⁷

¹⁰³ LIŠKA, Martin. *Palán, Aleš; Pošová, Johana. Jako v nebi, jenže jinak*. iLiteratura, 17. 10. 2019, [cit. 2022-08-20].

URL:< <https://www.iliteratura.cz/Clanek/42173/palan-ales-posova-johana-jako-v-nebi-jenze-jinak>>.

¹⁰⁴ PETRUŽELKOVÁ, Adéla. *Pro otrlé i natvrdlé*. In: *Souvislosti: revue pro křesťanství a kulturu*. 2016, roč. 27, č. 3, s. 210–213.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 210–213.

¹⁰⁶ KOPÁČ, Radim. *Miss Exitus: Aleš Palán*. In: *UNI: kulturní magazín*. 2019, roč. 29, č. 6, příl. Kulér, s. 12-13. URL:<<https://www.magazinuni.cz/literatura/ales-palan-miss-exitus/>>.

¹⁰⁷ LOLLOK, Marek. *Jeden den paní Emy*. In: *Host*. 2019, roč. 35, č. 8, s. 56.

URL:<<https://casopishost.cz/files/magazines/10351/2lpdeoyy-host-19-08-el-NM.pdf>>.

3.3 Téma

Téma Palánových próz není zcela lehké definovat. Na první pohled se to může zdát prosté. Život a smrt a něco mezi tím. „Něco mezi tím“ definujme to jako víru. Jak již víme, autor je praktikující křesťan, což se promítá do jeho tvorby. Ale Palánova tvorba není pouze o životě, smrti a víře. Postavy, které tvoří samotné jádro příběhů, nejsou fádně vystavěné. Většinou se jedná o hlavní hrdiny, kteří prochází nějakými bodovými zlomy či těžkou životní situací. Téma je stěžejní aspekt, který určuje směr příběhu a dotváří jeho celkovou atmosféru. Do podkapitol rozdělím témata, která byla kritiky nejvíce zkoumána.

3.3.1 Smrt

Téma smrti je jakýsi středobod většiny próz. O smrti a s ní spojovaných věcech se přeci píše nejlépe, ale tak, aby to bavilo i čtenáře. Každé úmrtí má v sobě nádech tajemna, a to se autoři snaží promítnout i do knih.

„Miss Exitus? Něco jako Slečna smrt? Ne, jako Soutěž krásy mrtvých.“¹⁰⁸ Toto je Palánova *Miss Exitus*. Téma, které je pro většinu lidí velmi nepříjemné a snaží se jej vytěsnit – to velké „životní finále a umírání“.¹⁰⁹ Jeden příběh, který je zasazen do jednoho listopadového dne, ze kterého hospicová pracovnice společně se synem umírající postavy vytvoří Štědrý den.¹¹⁰ Autor psal *Miss Exitus* ve spolupráci se zakladatelkou hospicové péče v České republice Marií Svatošovou. Je to autorovo vyjádření úcty dnešním hrdinům – hospicovým pracovníkům.¹¹¹ Většina recenzentů se shoduje, že téma *Miss Exitus* není na denním pořádku, máme jej zafixované jako tabu a nechce se nám o něm příliš mluvit. Ale rozhodně by se tento přístup měl změnit dle Denisy Novotné.¹¹²

V próze *Ratajský les* je smrt spojována s vraždou a vyšetřováním. Vražda jako donucovací prostředek ke kolektivizaci místních sedláků. Jedna smrt a jedno udání spustí sérii dalších tragédií, které jsou většinou páčány na nevinných. Tento kolotoč plný nenávisti

¹⁰⁸ PALÁN, Aleš. *Miss exitus*. Praha: Prostor, 2019, s 27.

¹⁰⁹ KUL. *Miss Exitus je z hospicu. V nové knize Aleše Palána znamená smrt spíš jeviště*. In: ČT 24. 22. 4. 2019, [cit. 1. 8. 2022].

URL:<<https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/2793431-miss-exitus-je-z-hospicu-v-nove-knize-alese-palana-znamena-smrt-spis-jeviste>>.

¹¹⁰ KOPÁČ, Radim. *Miss Exitus: Aleš Palán*. In: *UNI: kulturní magazín*. 2019, roč. 29, č. 6, příl. Kulér, s. 12-13. URL:<<https://www.magazinuni.cz/literatura/ales-palan-miss-exitus/>>.

¹¹¹ LOLLOK, Marek. *Jeden den paní Emy*. In: *Host*. 2019, roč. 35, č. 8, s. 56.

URL:<<https://casopishost.cz/files/magazines/10351/2lpdeoyy-host-19-08-el-NM.pdf>>.

¹¹² NOVOTNÁ, Denisa. *Soutěž krásy mrtvých?* In: *OKO Kosmasu*. 25. 3. 2019. [cit. 18. 8. 2022]. URL:<<https://www.kosmas.cz/oko/ukazky/364896/soutez-krasy-mrtvych/>>.

nekončí ani v rukou poslední hrdinky Dítě, která pokračuje v krutých pomstách. Když už by se zdálo, že chce hrdinka onu spirálu nenávisti ukončit, je už dávno pozdě.¹¹³ Celý příběh je plný jakýchsi nedorozumění. Komunistka Felbabová měla být pouze vystrašena a ostříhána, aby se nad sebou zamyslela. Zvrat ovšem přišel ve chvíli, kdy Felbabová poznala jednoho z pachatelů, a tak byla zavražděna. Udavač Melichárek neměl v úmyslu poslat viníky přímo pod šibenici, pouze chtěl získat ženu jednoho z nich pro sebe. Jen se mu to vymklo kontrole. A hrdinka Dítě se chce pomstít na svém biologickém dědečkovi, neboť byla počata násilím – tím udavačem. Když byla ověřena DNA spojitost, bylo pozdě.¹¹⁴ Pro Palána zdá se býti toto téma blízké. Právě kvůli osobnímu smýšlení – je signatářem Charty 77.¹¹⁵

V knize *Raději zešítet v divočině* není téma smrti stejné jako v předchozích dvou prózách. V tomto díle se setkáváme s tím, že někteří zpovídání měli smrt nadosah. V čem je rozdíl? Ať už jsou prózy psány dle skutečných událostí, stále to jsou fikce. Rozhovory se samotáři fikce nejsou.

Jeden ze samotářů si sáhl na dno, na své psychické dno. Spisovatel Roman Szpuk byl psychicky natolik vyčerpán, až začal pomýšlet na smrt. Víra a příroda mu pomohly projít peklem zpátky na zem.¹¹⁶ Jako další uvědomění smrti se týká jednoho z bratrů Klišíkových Ferryho. Zamilovaný a zároveň nešťastný chlap, téměř smrtelná kombinace. Během jedné pracovní soboty, kdy Ferry ještě strážlivěl z předešlého dne a přemýšlel nad hádkou s jeho partnerkou, se to stalo. V pile se zasekl malý klacík, který chtěl vyndat... klacík praskl a pila mu uřízla pravou ruku.¹¹⁷ Díky pudu sebezáchovy a přivolání si pomoci Ferry žije. To jsou ty chvíle, kdy je smrt z ničeho nic doopravdy na dosah, ale nějakým zázrakem to nekončí tou nejhorší variantou.

3.3.2 Život, víra a nadpřirozeno

U tohoto téma začneme s knihou *Raději zešítet v divočině*, kde se s vírou setkáváme poměrně často a kritici se o ní nejednou zmiňují. Jan Lukavec rozděluje samotáře do několika

¹¹³ MANDYS, Pavel. *Vražda, trest a pomsta*. In: *ILiteratura*. 29. 6. 2016. [cit. 18. 8. 2022]. URL:<<http://www.iliteratura.cz/Clanek/36775/palan-ales-ratajsky-les-in-hn>>.

¹¹⁴ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Nepřetěžovat povolenou nosnost!*. In: *Host*. 2016, roč. 32, č. 5, s. 84-85. URL:<<https://casopishost.cz/files/magazines/307/nzduv46p-host-2016-07.pdf>>.

¹¹⁵ DALIBOR. *Zločin bez promlčecí lhůty*. In: *Klub knihomolů*. 8. 7. 2016 [cit. 18. 8. 2022]. URL:<<http://www.klubknihomolu.cz/131742/zlocin-bez-promlceci-lhuty/>>.

¹¹⁶ PALÁN, Aleš, Jan ŠIBÍK a Daniela MATULOVÁ. *Raději zešítet v divočině: setkání s šumavskými samotáři*. Vydání páté. Praha: Prostor, 2019. s. 35.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 156–158.

škatulek podle toho, z jakého důvodu se uchýlili do svých azylů na Šumavě. Někteří ze zpovídaných uvěřili konspiračním teoriím a sní o všeslovanské vzájemnosti, a ještě zvláštních fantasmagoriích. Jedna skupinka osamělců jsou lidé spíše racionální, jiní povídají o svém životě tak trochu jako o mýtu.¹¹⁸ Aleš Palán k tomu dodává: „I ten má svou výpovědní hodnotu, v některých situacích dokonce sdělnější, než jakou by byl výčet ověřených faktů. Způsob, jakým v krajině pobývají, se dost možná mýtem brzy stane, pokud se jím už nestal.“¹¹⁹ Poustevníci kromě potřeby samoty mají i potřebu duchovní roviny. Snad je to tím, že by samota probouzela v lidech víru tak nějak sama. Dle Aleše Palána jsou všichni bez výjimky věřící – obecně v širším slova smyslu, každý z nás v něco věří, ať už je to cokoliv. Nejčastěji se u nich setkáváme s vírou v duchu new age či „přirozený ateismus“. Ateistů je nemnoho. Jeden ze zpovídaných je katolík, jiný zase „prokřesťanský pohan“. Další samotář je fascinován židovskou mystikou, kdy se snaží rozvíjet osobitý kult ženy.¹²⁰

Úvahy na téma prožívání přírody a její účinky na člověka nejvíce vyvíjí právě Roman Szpuk, ale také starousedlík Mirek Sedláček. Blanka Kostřicová pozoruje, že různé intenzivní „přírodní“ prožitky (mnohokrát přesahující do poloh tzv. paranormálních – především u Mirka Sedláčka) dovádějí samotáře k výhře a následné duchovní cestě. Avšak i v tomto směru jsou poutníci velice různorodí.¹²¹ Setkáváme se s tím, že v mnoha kapitolách se nám objevuje tzv. přírodní mystika. Tím je myšleno promlouvání s nejen se zvířaty, ale třeba také se stromy, kameny, prameny a půdou. Je nutné se jí zcela oddat a vytvořit si s ní přátelský vztah. Víceméně se jedná o vztah „jednostranný“ ze strany samotářů.¹²² Později se může jednat o jakési ztotožnění se: jeden ze zpovídaných si jako malý hrál v parku na stromy, vlnil se prý tak autenticky, až na něj vyběhla veverka.¹²³ Pokud čtenář najde v knize nějaké příklady, které je možné následovat, to záleží na jeho osobních preferencích. Ovšem, Palánovi hrdinové sledují své vnitřní poslání a cíle velmi nekompromisně. To může být pro městské hledače ideálního duchovního směru přinejmenším pozoruhodné, ale také zahanbující či odstrašující.

¹¹⁸ LUKAVEC, Jan. *Bohatství i bída novodobých poustevníků*. In: *ILiteratura*. 15. 3. 2018. [cit. 18. 8. 2022]. URL:<<http://www.iliteratura.cz/Clanek/39599/palan-ales-sibik-jan-radeji-zesilet-v-divocine>>.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ KOSTŘICOVÁ, Blanka. *Raději najít zdravý rozum v divočině*. In: *Tvar: literární týdeník*. 2019, roč. 30, č. 18, s. 21.

¹²² LUKAVEC, Jan. *Bohatství i bída novodobých poustevníků*. In: *ILiteratura*. 15. 3. 2018. [cit. 18. 8. 2022]. URL:<<http://www.iliteratura.cz/Clanek/39599/palan-ales-sibik-jan-radeji-zesilet-v-divocine>>.

¹²³ Tamtéž.

3.3.3. Ostatní témata

Dalším zkoumaným tématem v knize *Raději zešílet v divočině* jsou partnerské vztahy. Ty se promítají v knize v různých variacích, které jsou přítomné v každém rozhovoru. Roman Szpuk, který je umělecky založený člověk přiznává, že není rodinný typ, a proto v podstatě chápe, že se s ním manželka rozešla. Ferry, který přerušil kontakt se svou dívkou po vážném a nevyléčitelném pracovním úrazu (způsobeném v podnapilém stavu), už později nenavázal žádný seriózní vztah. Jiné kapitoly zase vypráví příběhy o lidech, jejichž (sexuální) partneři s nimi byli ochotni sdílet jejich styl života – ale nikdy ne natrvalo. Za nejvyrovnanější samotářku je považována podnikatelka Dáša. Avšak po jejím posledním nevydařeném vztahu, který Dáše ublížil, a tak se její srdce uzavřelo, není tato oblast jejího života harmonická.¹²⁴

Na jedné straně touha po samotě a sebepoznání, a na straně druhé touha po vztahu s partnerem, který by byl ochoten sdílet samotu s námi. To je rozpor, který provází trojici šumavských samotářů. Jedním z nich je Jáchym Kaplan. Pochází z disidentské rodiny a je z deseti dětí. Nešťastná láska mu zlomila srdce natolik, že se několik let nedokázal znovu zamilovat. Ač později nějaké vztahy se ženami měl, žádný nevydržel dlouho. Palánovi se svěřil, že jeho problémem je přílišná odevzdanost a naprosté propadnutí vztahu. A v neposlední řadě to, že vždy, když se přistěhoval k nějaké partnerce, nakonec skončil bez střechy nad hlavou. A tak to vyřešil maríngotkou na Šumavě a začal si stavět si svůj vlastní domek.¹²⁵ Neméně zajímavá je i Jáchymova minulost – drogová minulost, o které otevřeně mluví s Palánem: „*Rok, kdy jsem s hulením přestal, považuju za nejvyšší posun ve svém životě za posledních třicet let. Dokázal jsem se zbavit závislosti a znovu pochopit, že svět je nejlepší ve stavu střízlivosti, pokud se člověk nemusí opájet jedy a vytvářet jinou realitu. Můžu říct, že jsem po dlouhé době šťastný [...]. Všechny věci, o kterých jsem mluvil, negativní zážitky samoty, drog a magie, měly ten následek, že jsem si začal daleko víc vážit obyčejného života. Uvědomil jsem si, že život je krásný a stačí ho jenom prožívat.*“¹²⁶

Dáša Macháčková – bývalá podnikatelka, která se jednoho dne rozhodla, že se vším skončí. Rozešla se s manželem, zažádala si o předčasný důchod a odjela na Šumavu. Opravila si chatu po dědečkovi, začala chovat koně a má malé hospodářství, které jí stačí. Na Šumavě v sobě objevila léčitelské schopnosti. V praxi tuto schopnost používá pouze jako diagnostiku, a to z pokory, protože každá nemoc má svou duchovní podstatu a Dáša nemá právo to jakkoliv

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ ANTOŠOVÁ, Svatava. *I ten šutr je živá bytost...* In: *Tvar: literární týdeník*. 2018, roč. 29, č. 11, s. 18.

¹²⁶ PALÁN, Aleš, Jan ŠIBÍK a Daniela MATULOVÁ. *Raději zešílet v divočině: setkání s šumavskými samotáři*. Vydání páté. Praha: Prostor, 2019. s. 272.

měnit. Několikrát byla vykradena, a i přesto se nebojí být ve své chaloupce sama. I tak doufá ve spřízněnou duši.¹²⁷ Na konci rozhovoru, kdy se jí Palán ptal, zda by chtěla zůstat sama, odpověděla: „*Prošla jsem si jedním vztahem, kterému jsem se otevřela. Měla jsem potom trošku zraněné srdce a měla problém navázat další vztah. Senzibil, který čte v minulosti i budoucnosti, mi říkal: Kdybyste padla chlapovi do náruče, tak si vás ani nevšimne. Jak to? divila jsem se. Protože máte úplně zavřené srdce, vysvětlil mi. Skutečně, vůči chlapům se mi srdce uzavřelo. Tak na tom musím nějak zapracovat!*“.¹²⁸

Mírek Sedláček, poslední zpovídaný šumavský samotář. Žije na Šumavě půl století v místě, které bylo kdysi vojenským prostorem. I přes veškeré zákazy se tu usídlil díky svému kamarádu hajnému, který mu to u vojáků vyjednal. Začal tedy s hospodařením a výchovou dětí – kolik dětí má a s kolika ženami vlastně ani on sám neví, nemá potřebu to zjišťovat. Tu poslední ženu, se kterou žil, vyhodil z domu, aby si k sobě našla někoho věkově stejně rovného (byla o třicet let mladší).¹²⁹ Dle Mirkových slov: „*Přítelkyně, která se rozhodla, že nebude architektka, ale že bude koně chovat a kozy dojit. Se mnou že tady bude. Říkal jsem její matičce: Paní profesorko, architektů máme tři prdele, [...] Co z ní bude? Vemte klacek a vyžeňte ji odsud, prosila. Nevyhnal bych. Irenka byla veliká ženská, jednadvacet jí bylo a už to měla srovnaný v hlavě. [...] Vyhnal jsem ji, nakonec přece jenom: Seber si baťoh a najdi si nějakýho obyčejnýho hajnýho. Ser na intelektuály, na všechny myslitele.*“¹³⁰

3.4 Autorský styl a postup

Již od prvotních děl byly vypravěčské kvality Aleše Palána často hodnoceny literárními kritiky. Ti překypují hodnotícími slovy a touhou po udělování doporučení, kterými by se měl autor řídit v případě psaní dalších knih. Následující kapitola bude tedy věnována rozboru autorského stylu próz Aleše Palána.

¹²⁷ ANTOŠOVÁ, Svatava. *I ten šutr je živá bytost...* In: *Tvar: literární týdeník*. 2018, roč. 29, č. 11, s. 18.

¹²⁸ PALÁN, Aleš, Jan ŠIBÍK a Daniela MATULOVÁ. *Raději zešítet v divočině: setkání s šumavskými samotáři*. Vydání páté. Praha: Prostor, 2019. s. 318.

¹²⁹ ANTOŠOVÁ, Svatava. *I ten šutr je živá bytost...* In: *Tvar: literární týdeník*. 2018, roč. 29, č. 11, s. 18.

¹³⁰ PALÁN, Aleš, Jan ŠIBÍK a Daniela MATULOVÁ. *Raději zešítet v divočině: setkání s šumavskými samotáři*. Vydání páté. Praha: Prostor, 2019. s. 323–324.

3.4.1 Vypravěčský styl a postup

S hojnými recenzemi na vyprávěcí postup se shledáváme u prózy *Ratajský les*. Kritici nehodnotí *Ratajský les* jako úspěšný, ale ani jako neúspěšný. Jiří Trávníček vyzdvihuje Palánův um v psaní velmi propracovaných scén: „Co nejvíce se dostat na scénu tady a teď, zpětnou cestou se provyprávět k dávným událostem i traumatům a podržet si je na průmětně osudových (ale nejenom) chvil co nejdéle.“¹³¹ Jako další silnou stránku Palánova *Ratajského lesa* vnímá jeho hlavní zápletku, v níž se mladá mstitelka propojuje s právě oním hlavním příběhem. „Pokud román někde funguje, pak je to ta nejnižší a nejvyšší úroveň. Problémem je ono mezi, tj. způsob, jakým je toto makro a mikro propojeno. Drhne to v soukolí.“¹³²

Adéla Petruželková vnímá jako potíže to, že autor staví skutečné zlo násilné kolektivizace venkova proti zlu fikčnímu: „Zatímco udavač z padesátých let měl ještě docela lidské rysy [...], dnešní Palánovi mstitelé jsou jen napsané figury.“ Také ale zmiňuje, že propojení fabulované a skutečné složky příběhu není záviděníhodné poslání.¹³³ Je tedy zřejmé, že to, co Palán nevyčetl z archiválií je přimyšlené.¹³⁴

Setkáváme se i s kritikou, kde se může zdát jako problém Palánova fabulace. „Palán totiž tuto historii využívá jako základ pro thrillerovou zápletku. Nutno dodat, že ne úplně šťastně, protože onen případ je v knize vyličen relativně přesně, ale s několika fabulacemi, které jej zkreslují. Aleš Palán fabuluje i v postavě vraha a vraždy: Landstofa přejmenuje na Salvetra a vykreslí jej jako sveřepého protikomunistického odbojáře v duchu bratří Mašínů, který Kvašovou (v románu se jmenuje Felbabová) zastřelí po zralé úvaze, protože poznala jeho komplice. A i v pozdějších pasážích Salvetra portrétuje jako zásadového odbojáře, který při procesu bere všechnu vinu na sebe a zapírá spolupachatele.“¹³⁵ Mandys se přiklání k úvaze, že kdyby Palán příběh Kvašové více zakamufloval, tak by autorova fabulace nebyla překážkou. Ale pokud se opírá o prostudovanou skutečnou historickou událost, působí dojmem přibarvování.¹³⁶ Vojtěch Čurda ve své kritice uvádí, že jádrem autorova vyprávění je původní příběh o pomstě a řetězci provinění, které provázejí další generace. Autor přitom vycházel

¹³¹ TRÁVNÍČEK, Jiří. Nepřetěžovat povolenou nosnost!. *Host*. 2016, roč. 32, č. 5, s. 84–85.

URL: <<https://casopishost.cz/files/magazines/307/nzduv46p-host-2016-07.pdf>>.

¹³² Tamtéž, s. 84–85.

¹³³ PETRUŽELKOVÁ, Adéla. *Pro otrlé i natvrdlé*. In: *Souvislosti: revue pro křesťanství a kulturu*. 2016, roč. 27, č. 3, s. 210–213.

¹³⁴ Tamtéž, s. 210–213.

¹³⁵ MANDYS, Pavel. *Vražda, trest a pomsta*. In: *ILiteratura*. 29. 6. 2016. [cit. 21. 8. 2022]. URL: <<http://www.iliteratura.cz/Clanek/36775/palan-ales-ratajsky-les-in-hn>>.

¹³⁶ Tamtéž.

z konkrétních historických událostí, které využil pouze jako podklad pro svou fabulaci.¹³⁷ Avšak kladně hodnotí Čurda dějový spád a střídání obrazů, které prakticky připomíná střídání filmových záběrů. Stejně tak vyzdvihuje gradaci napětí a vtažení čtenáře do příběhu: „Na druhou stranu má kniha i tak silné momenty, že by čtenář díky napínavému ději mohl zapomenout na vlastní pohřeb.“¹³⁸

Kristina Doubravová hodnotí Palánův *Ratajský les* celkově kladně. Kniha je psána velmi napínavě již od samého počátku. Stupňování napětí probíhá s každou kapitolou až do konce. V závěru knihy autor nepoleví, ba naopak ještě přitvrdí a závěrečné vyvrcholení děje zkomplikuje. Náhle se dozvíme celou pravdu – není těžké se pomstít, ale rozhodnout, co je správné. Autor zvolil styl velice dobře, takže se jedná o čtivý román. Pravidelné střídání dějových linek v krátkých kapitolách hodnotí Doubravová kladně. *Ratajský les* nepovažuje pouze za detektivní příběh, ale také jako výpověď o lidech a době. Je o událostech bez citu. Dává jim pointu a rozehřešení.¹³⁹

Aleš Palán neusiluje o věrnou kopii toho, co se skutečně stalo. Poskytuje pohled na dobu jako takovou, například ve zpracování reakcí státních orgánů, kteří neúspěšně pátrají po pachatelích. Snaží se podchytit události z roku 1958, a tak začíná rozehrávat hru, která je založena na několika potenciálních možnostech, jak mohlo dojít k onomu udání. Dalibor dále zmiňuje, že při líčení procesu, z velké části z padesátých let, si autor vypůjčuje citace přímo ze soudních spisů. „Úplně hypotetickou pak, byť rozhodně ne nemožnou, je třetí dějová linie, [...]“¹⁴⁰ *Ratajský les* hodnotí Dalibor po řemeslné stránce velice zručně. Vypsanost a zkušenost je u autora velmi znát. I když autor píše román ve třech dějových proudech naráz, je čtivý. Zrychlení dějového proudu dodává větší čtivost, co se týče posledních stran, oproti předchozím šesti oddílům. Dalibor zastává názor, že tento rychlý dějový spád v poslední kapitole je díky autorově volné fantazii. Palán míře mohl ve větší míře začít fabulovat. Ačkoliv se stále drží

¹³⁷ ČURDA, Vojtěch. Labyrint pomsty v proměnách času. *Lógr*. 2016, roč. 6, č. 21, s. 50–52. URL:<https://medium.com/@logr_magazin/labyrint-pomsty-v-prom%C4%9Bn%C3%A1ch-%C4%8Dasu-218f3414e69c>.

¹³⁸ Tamtéž, s. 50–52.

¹³⁹ DOUBRAVOVÁ, Kristina. Recenze: Ratajský les čeká na svou třetí oběť. *Kukátko* [online]. 24. 10. 2017 [cit. 22. 8. 2022]. URL:<<https://www.kukatko.cz/recenze-ratajsky-les-ceka-svou-treti-obet/>>.

¹⁴⁰ DALIBOR. Zločin bez promlčecí lhůty. *Klub knihomolů* [online]. 8. 7. 2016 [cit. 22. 8. 2022]. URL:<<http://www.klubknihomolu.cz/131742/zlocin-bez-promlceci-lhuty/>>.

sebou nastoleného rytmu, není svázán dějinnými souvislostmi, a to mu dává volnou ruku právě při fantazírování.¹⁴¹

Proza *Miss Exitus* dle Radima Kopáče má unikavé jádro. Udivuje ho nejen to, jak málo se toho stane v tak krátké próze, ale také jak má příběh řídký děj, jehož výchozí i finální bod je jednoznačný a zápletky předvídatelná. Celý příběh je jasně rozvržen – nic nás nepřekvapí. Zdá se to býti až osudové. „Jak se slova valí jako stránkami jako v pohádce *Hrnečku vař!*, pomalu až za hrob. Pí. Neomytková samozřejmě umře, nestabilní Boris zamotá nastalou situaci, a ve vypravěči se rozvine mnohostranná nejistota: ohledně rodičů (kteří byli s rodinou Neomytkových v pracovních-přátelských vztazích), ohledně ex-přítele, ohledně sebe.“ Ale i přes dějovou vypočitatelnost a výrazový minimalismus je Palánova kniha čtivá, i když stylově, ale ani slovníkem nesahá třeba takovému Topolovi ani po kotníky. „Ale něco na té *Miss Exitus* je: táhne, pohlcuje, nedovolí nedočíst.“¹⁴²

Nezapomeňme, že Palán vyniká v umění naslouchat. Potvrdilo se nám to v knize *Raději zešít v divočině* a potvrdilo se to i v rozhovoru se zakladatelkou hospicové péče Marií Svatošovou *Neboj se vrátit domů*. Téma umírání neopustilo Palána ani v *Miss Exitus*. Denisa Novotná má pocit z knihy Palána, jako by se s tímto tématem potřeboval vyrovnat nějak po svém. Třeba v podobě knihy. V *Miss Exitus* se osvědčilo to, co v *Ratajském lese*, za nějž byl nominován na Magnesii Literu. A totiž to, že má Palán skutečně schopnost naslouchat a mít empatii k obyčejným lidem. Autor dokáže zachytit venkovské prostředí, které je pro většinu dnešních autorů dosti nezajímavé, i přes fakt, že na venkově žije stále většina lidí – i čtenářů. Novotná na závěr své recenze uvedla že každý, kdo si přečte Palánovu *Miss Exitus*, je nucen položit si tyto otázky: „Jsem připraven se o své blízké postarat, až to bude třeba? Nepřekáží nám taková nemilá komplikace v našich pohodových, lesklých životech? Má vůbec přežívání, kdy už starý člověk ze života nic nemá a jen bezvládně leží, smysl? A je smrt starého, bezmocného člověka vysvobozením jenom pro něj, nebo i pro jeho nejbližší?“¹⁴³ Tímto závěrem se Denisa Novotná trefila přímo do černého.

Miss Exitus se dá chápat jako beletristický protějšek interview s Marií Svatošovou. Vedle společného tématu je spojuje také ta jistá velká Palánova empatie vůči pojednávaným

¹⁴¹ DALIBOR. Zločin bez promlčecí lhůty. *Klub knihomolů* [online]. 8. 7. 2016 [cit. 22. 8. 2022]. URL:<<http://www.klubknihomolu.cz/131742/zlocin-bez-promlceci-lhuty/>>.

¹⁴² KOPÁČ, Radim. *Miss Exitus: Aleš Palán. UNI: kulturní magazín*. 2019, roč. 29, č. 6, příl. Kulér, s. 12–13. URL:<<https://www.magazinuni.cz/literatura/ales-palan-miss-exitus/>>.

¹⁴³ NOVOTNÁ, Denisa. Soutěž krásy mrtvých? *OKO Kosmasu* [online]. 25. 3. 2019 [cit. 22. 8. 2018]. URL:<<https://www.kosmas.cz/oko/ukazky/364896/soutez-krasy-mrtvych/>>.

ženám. Marek Lollok uvádí ve své recenzi, že i dialogická forma je jistým způsobem zachována. Ovšem, aby to nevyznělo, že to Lollok zjednodušuje, upozorňuje na zásadní rozdíly, kdy si musíme uvědomit, že Ema není Marie Svatošová, a že biografická publicistika není próza.¹⁴⁴ Na jednoho nemalá porce, a hlavně to má Ema o to těžší, protože se na rozdíl od Svatošové nemůže opřít o pevnou víru, která je jistě v tomto oboru velmi cenná a potřebná.¹⁴⁵ Pouhé střípky a anekdoty ze života hospicových pečovatelek by pro většinu čtenářů, kteří jsou navnazení atraktivním názvem knihy, samy o sobě asi těžko obstály. „Jinými slovy: empatického autora tentokrát trochu přemohla snaha po literárnosti, efektu, nutnost nabídnout čtenáři co možná promyšlený „systém“, z jehož dokonalosti (uzavřenosti) poněkud trčí jeho vyfabulovanost.“¹⁴⁶

V rozhovorech *Raději zešít v divočině* se setkáváme spíše okrajově s tím, že by kritici hodnotili vypravěčský styl. Blanka Kostřicová si všímá, že Palán přistupuje k jednotlivým samotářům individuálně. Nemá připravený žádný „dotazník“. A přesto se jedna otázka opakuje v různých obměnách, a sice, zda je zpovídáný ve svém životě šťastný či spokojený. Palánovu knihu hodnotí jako velmi zdařilou a pro člověka civilizovaného i přínosnou. Literární kvality knihy dodávají především autorovy promyšlené dotazy. Ale také jsou důležití zpovídání, kteří se projeví jako dobří vypravěči.¹⁴⁷ Jan Lukavec ve své kritice podotýká radikálnost. Tím má na mysli to, jak hrdinové knihy sledují svá vnitřní posláním či cíle. To však může být pro městské hledače optimálního duchovního směru pozoruhodné, ale také odstrašující. „Kniha rozhodně není barvotiskový návod, jak odejít do divočiny a prožívat tam nebe na zemi, ale poutavé a silné svědectví o tom, že cesta za autenticitou není snadná a stojí mnohé oběti.“ uvádí na závěr recenze Jan Lukavec.¹⁴⁸

Kamila Míková ve své recenzi porovnává rozhovory *Raději zešít v divočině* a *Jako v nebi, jenže jinak*. Kniha *Raději zešít v divočině* udělala na Míkovou větší dojem. *Jako v nebi, jenže jinak* přijde recenzentce jako by byla šitá horkou jehlou – nepůsobí jako skutečný rozhovor, ale spíše jako „povzbuzování k hovoru“. Rozhovory dle Míkové nejsou propracované: „Příběh člověka se pak ukazuje jen z povrchu. [...] v druhé knize byli samotáři

¹⁴⁴ LOLLOK, Marek. Jeden den paní Emy. *Host*. 2019, roč. 35, č. 8, s. 56. URL:<<https://casopishost.cz/files/magazines/10351/2lpdeoyy-host-19-08-el-NM.pdf>>.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 56.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 56.

¹⁴⁷ KOSTŘICOVÁ, Blanka. *Raději najít zdravý rozum v divočině*. In: *Tvar: literární týdeník*. 2019, roč. 30, č. 18, s. 21.

¹⁴⁸ LUKAVEC, Jan. *Palán, Aleš; Šibík, Jan. Raději zešít v divočině*. *ILiteratura*, 15. 3. 2018 [cit. 22. 8. 2022]. URL:< <https://www.iliteratura.cz/Clanek/39599/palan-ales-sibik-jan-radeji-zesilet-v-divocine>>

z Čech a Moravy uzavřenější nebo nedovolili o sobě uveřejnit to podstatné.“¹⁴⁹ Míková i Kostřicová považují za podstatný doplněk knih fotografie od Jana Šibíka a Johany Pošové, které dělají knihy více atraktivnější.¹⁵⁰

3.4.2 Jazyk

Ratajský les nejen že má tři pásma dějů, ale také má tři vypravěčské formy a perspektivy. Palán střídá první, druhou, ale i třetí osobu, pravidelně přeskakuje mezi léty 1952, 1958 a 2014. Autor vypráví svižným, často až úderným hovorovým jazykem. Tímto jazykem tedy navodí atmosféru strachu, a tak vytváří i napětí.¹⁵¹ Kristina Doubravová zastává podobný názor jako Pavel Mandys. Doubravová si během čtení *Ratajského lesa* musela zvyknout na relativně drsný a zkratkový jazyk. Avšak bez tak úderného jazyka by celý příběh strádal na naléhavosti a opravdovosti. Doubravová přiznává, že když si na tento jazyk zvykla, tak jí kniha začala bavit více. „Byl to pilíř pevně podpírající děj. Byla to cesta do nitra hlavních postav, do lepkavého chladu doby.“¹⁵²

Jiří Trávníček má podobný názor na dílo jako Pavel Mandys. Trávníček uvádí, že v próze *Ratajský les* je po jazykové stránce celkem živo a obsírně. A to z toho důvodu, že má kniha tři dějová pásma, a ke každému z nich je přidělena jiná vypravěčská stylizace. Trávníček to rozvádí více detailně: „Ten nejstarší je vyprávěn jako er-forma, udavač je nám vyprávěn ve zpovědně-sebereflexivní du-formě a Dítě, což je přezdívka hlavní mstitelky, se ke čtenáři obrací v emočně značně rozjitřené ich-formě.“¹⁵³

V jazykové rovině si Adéla Petruželková všimá úsečných formulací „které se pokoušejí odstínit mluvu postav (lépe v jazyce padesátých let než tzv. mluvě dnešní mládeže), nebo absence uvozovek u přímé řeči.“¹⁵⁴ Palánova snaha zachytit atmosféru co nejvíce živelně je

¹⁴⁹ MÍKOVÁ, Kamila. Dvě knihy o samotáři. *Literární bašta* [online]. 15. 4. 2020 [cit. 22. 8. 2022]. URL:<<http://dobracestina.cz/basta/clanek/dve-knihy-o-samotarich>>.

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ MANDYS, Pavel. Vražda, trest a pomsta. *ILiteratura* [online]. 29. 6. 2016. [cit. 22. 8. 2022]. URL:<<http://www.iliteratura.cz/Clanek/36775/palan-ales-ratajsky-les-in-hn>>.

¹⁵² DOUBRAVOVÁ, Kristina. Recenze: Ratajský les čeká na svou třetí oběť. *Kukátko* [online]. 24. 10. 2017 [cit. 22. 8. 2022]. URL:<<https://www.kukatko.cz/recenze-ratajsky-les-ceka-svou-treti-obet/>>.

¹⁵³ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Nepřetěžovat povolenou nosnost!*. In: *Host*. 2016, roč. 32, č. 5, s. 84-85. URL:<<https://casopishost.cz/files/magazines/307/nzduv46p-host-2016-07.pdf>>.

¹⁵⁴ PETRUŽELKOVÁ, Adéla. *Pro otrlé i natvrdlé*. In: *Souvislosti: revue pro křesťanství a kulturu*. 2016, roč. 27, č. 3, s. 210–213.

v textu zrealizována jednoduše doslovností a třetí pásmo je snad i záměrně pojato dle slov Petruželkové jako „žvanivé“.¹⁵⁵

Eva Škamlová též ve své kritice zmiňuje, že se Palán ve své knize pohybuje v několika časových rovinách. Propojuje skutečná fakta a osoby s postavami fiktivními. Nejen že Palán v románu používá er-formu a ich-formu, ale také uplatňuje formu vnitřního monologu, která je věnována hlavní hrdince Dítě. V praxi to vypadá dle Škamlové tak, že „...jako by uvnitř tohoto líčení událostí promlouval ještě někdo další, nikoli však v podobě kritického hlasu.“¹⁵⁶

V próze *Miss Exitus* se kritici jazykové stránce příliš nevěnují. Obdobně jsou na tom i rozhovory se šumavskými samotáři.

3.4.3 Kompozice

Ratajský les se paralelně odvíjí ve třech dějových pásmech. Pásma jsou vyznačena datací v záhlaví jednotlivých částí kapitol. Adéla Petruželková ve své recenzi shrnuje, že v roce 1952 byla zavražděna soudružka Anna Felbabová, roku 1958 se na bezpečnost přihlásil místní Josef Melichar, který udal jednoho z pachatelů trestného činu, pro svou osobní potřebu. A v posledním pásmu, které je zasazeno do let 2014 a 2015, tedy do současnosti. Ocitáme se v digitálním prostoru, kde operuje zakonspirovaná skupina mladých lidí, kteří se cítí být povinni usmrcovat stárnoucí pachatele zločinů z dob komunismu.¹⁵⁷ Petruželková dodává: „Pásma vyprávění se pravidelně střídají po krátkých kapitolkách, zpravidla o rozsahu dvou až pěti tiskových stran. Liší se i perspektiva vypravěče: zatímco nejstarší linii zprostředkovává vševědoucí (ale nikoli distancovaný) vypravěč, druhá linie je vyprávěna v sebezpytující druhé osobě a nejmladší v iritující, [...] ich-formě. Pásma se střihovitě střídají, vznikají paralely v chování jednání a pocitech postav [...]. Dramatický spád posilují i úsečné formulace, které se pokoušejí odstínit mluvu postav [...].“¹⁵⁸

Kritik Pavel Mandys hodnotí *Ratajský les* jako skvělý příklad toho, jak v českém prostředí napsat thriller, aby nebyl vnímán jako pokleslý. „Palán střídá vypravěčské perspektivy i formy [...], pravidelně přeskakuje mezi léty 1952, 1958 a 2014.“¹⁵⁹ „Nejsilnější stránkou

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 210–213.

¹⁵⁶ ŠKAMLOVÁ, Eva. Co tě k nám přivádí, soudruhu?. *Tvar: literární týdeník*. 2017, roč. 28, č. 10, s. 19.

¹⁵⁷ PETRUŽELKOVÁ, Adéla. *Pro otrlé i natvrdlé*. In: *Souvislosti: revue pro křesťanství a kulturu*. 2016, roč. 27, č. 3, s. 210–213.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 210–213.

¹⁵⁹ MANDYS, Pavel. Vražda, trest a pomsta. *ILiteratura* [online]. 29. 6. 2016. [cit. 22. 8. 2022]. URL:<<http://www.iliteratura.cz/Clanek/36775/palan-ales-ratajsky-les-in-hn>>.

románu je jeho dějový spád a střídání obrazů, které téměř připomíná střídání filmových záběrů.“ Vojtěch Čurda dále poznamenává, že „Palán dokáže znamenitým způsobem vygradovat napětí a vtáhnout čtenáře do příběhu, aniž by se vyčerpal zbytečnou popisností.“¹⁶⁰ Kristina Doubravová se od předchozích recenzentů vesměs neliší svým názorem. Také poukazuje na tři dějová pásma, která jsou řemeslně zručně napsána. „S každou další kapitolou stupňuje napětí až do samého konce. V závěru nejen že nepoleví, ještě přitvrdí a vyvrcholení na poslední chvíli zkomplikuje.“¹⁶¹ Kniha je román, „...který je osazen na půdorysu příběhu s tajemstvím, přičemž se nebojí být místy ani thrillerem.“¹⁶² Takto se vyjádřil k *Ratajskému lesu* Jiří Trávníček. „Pokud jsme řekli, že síla Ratajského lesa spočívá v jeho konstrukci, tedy v tom, jak je celkově projektován, nutno v tomto místě dodat, že se zde ukazuje asi i jeho nejproblematictější místo. Existence třetího plánu – antikomunistická bojůvka, která se navíc utkává s bojůvkou mladých komunistů – působí poněkud uměle.“¹⁶³ Trávníček hodnotí „přesmyk“ do současnosti jako povedený pouze konstrukčně – na úrovni nápadu.¹⁶⁴ Po řemeslné stránce se *Ratajský les* skutečně vydařil. Tohoto názoru je většina kritiků a výjimkou není ani Dalibor. „Autorova vypsanost a zkušenost je patrná z každé věty [...] kniha se dá přečíst jedním dechem.“¹⁶⁵

Novela *Miss Exitus*, je oproti *Ratajskému lesu* vystavěna na minimalistických základech. Jeden den, jeden dům, jedna umírající žena.¹⁶⁶ Hospicová pracovnice Ema se stará o umírající paní Neomytkovou. Zdá se to jako jednoduchý příběh, který by se vešel na dvacet stránek, místo dvě stě třiceti stran. Přesto to tak jednoznačné není. Kritici často zmiňují, že novela *Miss Exitus* je odrazem rozhovoru s Marií Svatošovou, ze kterého Palán čerpal informace a poznatky pro beletrii.¹⁶⁷ „Palán ve své novele kombinující psychologické ponory do nitra postavy s téměř detektivním napětím bohatě využívá poznatků nabytých v průběhu příprav knižního rozhovoru s Marií

¹⁶⁰ ČURDA, Vojtěch. Labyrint pomsty v proměnách času. *Lógr*. 2016, roč. 6, č. 21, s. 50-52. URL:<https://medium.com/@logr_magazin/labyrint-pomsty-v-prom%C4%9Bn%C3%A1ch-%C4%8Dasu-218f3414e69c>.

¹⁶¹ DOUBRAVOVÁ, Kristina. Recenze: Ratajský les čeká na svou třetí oběť. *Kukátko* [online]. 24. 10. 2017 [cit. 22. 8. 2022]. URL:<<https://www.kukatko.cz/recenze-ratajsky-les-ceka-svou-treti-obet/>>.

¹⁶² TRÁVNÍČEK, Jiří. *Nepřetěžovat povolenou nosnost!*. In: *Host*. 2016, roč. 32, č. 5, s. 84-85. URL:<<https://casopishost.cz/files/magazines/307/nzdudv46p-host-2016-07.pdf>>.

¹⁶³ Tamtéž, s. 84-85.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 84-85.

¹⁶⁵ DALIBOR. Zločin bez promlčecí lhůty. *Klub knihomolů* [online]. 8. 7. 2016 [cit. 22. 8. 2022]. URL:<<http://www.klubknihomolu.cz/131742/zlocin-bez-promlceci-lhuty/>>.

¹⁶⁶ KOUBA, Karel. Aleš Palán: *Miss exitus*. A2. 2019, roč. 15, č. 10, s. 31. URL:<<https://www.advojka.cz/archiv/2019/10>>.

¹⁶⁷ LOLLOK, Marek. *Jeden den paní Emy*. In: *Host*. 2019, roč. 35, č. 8, s. 56. URL:<<https://casopishost.cz/files/magazines/10351/2lpdeoyy-host-19-08-el-NM.pdf>>.

Svatošovou (Neboj se vrátit domů, Kalich, 2018), zakladatelkou a propagátorkou hospicového hnutí v České republice (zde je mimo jiné vysvětlen původ pozoruhodného termínu Miss Exitus, jež si pro titul Palán vypůjčuje).¹⁶⁸

Kniha *Raději zešít v divočině* je rozdělena do osmi kapitol. Každý rozhovor tvoří jednu kapitolu, avšak zpovídaných je přeci jen devět. Bratři Klišíkovi mluví jako jeden – proto osm rozhovorů.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 56.

ZÁVĚR

Tvorba Aleše Palána není až tak rozmanitá, jako u jiných autorů. Palán se zajímá o spiritualitu, která se promítá i v jeho dílech. Autorův styl přilákal nejen čtenáře, ale také řadu kritiků. Cílem recenzentů bylo tedy sledování tvůrčího vývoje autora. My se však zaměříme na přístup literární kritiky k dílům Aleše Palána.

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila především na prózu *Ratajský les*, novelu *Miss Exitus* a rozhovory se šumavskými samotáři *Raději zešítet v divočině*. Značnou pozornost kritiků si Palán získal především rozhovory se samotáři. Pozornost věnovali dílům Palána především Jan Lukavec (*iLiteratura*), Veronika Havlová (*Respekt*), Marek Lollok (*Host*) či Karel Kouba (*A2*). V samotných periodikách vycházelo nejvíce recenzí v literárních periodikách jako je *A2*, *Host* či *Tvar*. Z velkých deníků například *Hospodářské noviny*, *Olomoucký deník*. Kritikám na Palánova díla se také věnují časopis *Respekt*, *Reflex* či *Katolický týdeník*. Avšak také se neobejdeme bez internetových časopisů, jako je například *iLiteratura*.

Kritika se nejvíce věnovala próze *Ratajský les*, který byl nominován na Magnesii Literu a rozhovorům *Raději zešítet v divočině*, za které autor získal ocenění Kniha roku Lidových novin, či cenu Johanna Steinbrenera.

Recenzenti ve svých kritikách sledovali několik aspektů. Největší pozornosti se dostalo postavám, vypravěčskému stylu a tématům. Dále také prostředí a v menší míře si kritici všímali času, kompozice a jazyku. Stalo se, že ne u všech děl Palána byly zkoumány všechny aspekty. Jak jsem již výše zmínila, kritici se nejvíce věnovali *Ratajskému lesu* a *Raději zešítet v divočině*, u kterých byla většina aspektů rozebrána.

V poslední části – analytické jsem se jako první věnovala aspektu prostředí. Místo, kam je vsazen děj knihy. Prostor je pro Palánovy knihy důležitý, avšak nezasahuje tolik do děje jako například postavy. Tento aspekt je zmíněn ve většině recenzí, i když v některých jen okrajově. V *Ratajském lese* kritici rozdělují prostředí podle pásem, do kterých jsou příběhy zasazeny. Nijak více detailně se tím nezaobírají. Jediné, co kritiky zaujalo, je linie z roku 2014, kdy se očitáme v digitálním světě. Kritici se shodují, že toto třetí dějové pásmo působí atraktivně, až na přehnanou fabulaci, kdy Palán zasadí do děje nejmodernější IT technologie. A také nepovažují za zcela zdařilé, kdy autor vybavuje skupinu mladíků atributy jako je pobyt ve squattu. V novele *Miss Exitus* je prostředí o poznání podrobnější. Příběh se odehrává během jednoho dne v bytě umírající paní. Zde si Palán dokázal vyhrát s detaily a toho si kritika všímala. Věrohodnost ani autentičnost kritika nezpochybnila. Vcítění se do postav a prostředí

je Palánův um. Mnoho kritiků to považuje za velkou přednost. Podrobnosti, jako například popsaná píseň *Unkilled worker* jako vyzvánění mobilu hlavní hrdinky, či výtvarné dílo od Juliány Jirousové, které má paní Neomytková doma na zdi, dávají knize „magické dochucovadlo“. U rozhovory se samotáři je prostředí jasné – Šumava. Zpovídání se o svých příbýtcích zmiňují, avšak kritici tomu nepřikládají velkou pozornost.

Prostředí v Palánových prózách tvoří důležitou část knih. Díky Palánovu smyslu pro detail si dokážeme ono popisované prostředí představit, ale také se do něj vcítit. Jako bychom se najednou ocitli vedle autorových postav.

Dalším zkoumaným aspektem je čas. Času kritika nevěnovala mnoho pozornosti, neboť se nezdál býti důležitý. V recenzích na knihu *Raději zešít v divočině* není čas zmíněn, jelikož netvoří podstatnou část díla. Oproti tomu v prózách *Ratajský les* a *Miss Exitus* je čas okrajově zmíněn. Aspekt času v *Miss Exitus* je ohraničen jedním dnem, ve kterém se odehrává celý příběh. Dá se říci, že z pozice kritiků je čas v *Miss Exitus* vnímán symbolicky. Oproti tomu v *Ratajském lese* máme tři dějová pásma. Každé pásmo se odehrává v jiném čase, této skutečnosti si všímají všichni kritici. Časové linii se věnoval i Vojtěch Čurda, který vyzdvihuje Palánovo střídání časových pásem.

Následně zkoumaným aspektem byly postavy. Postavy v Palánově knihách jsou jako „srdce“ příběhu, bez kterých by díla nemohla „žít“. Některé postavy dokáže autor vystavět jako velmi komplikované, ale také dokáže utvořit postavy naprosto jednoduché, co se týče prozaických děl. V *Miss Exitus* a i v *Ratajském lese* jsme se často setkali s názory kritiků, kteří se shodují v tom, že autorovy postavy jsou inspirovány skutečnými osobami a považují za chybu Palánovu přehnanou fabulaci. Pavel Mandys pokládá Palánovy postavy z *Ratajského lesa* za rozporuplné a tragické. Adéla Petruželková shledává hrdinku Dítě jako odpudivou a androgynní. Ani hrdinka z druhého prozaického díla *Miss Exitus* se ze strany kritiky nesečkala s chválou kvůli její komplexně vystavěné postavě. Tomuto faktu věnuje pozornost Marek Lollok. Nejvíce se však setkáváme s kladnou kritikou aspektu postav v rozhovorech se samotáři *Raději zešít v divočině*. Toto hledisko si vzala za své především kritička Svatava Antošová, která ve své recenzi upozorňuje především na postavu Romana Szpuka, kterého zná osobně a snaží se dovysvětlit nějaké nesrovnalosti.

Kritici se shodli, že Palánovy postavy, i přes drobné výtky, jsou velmi důležitým aspektem. V prozaických dílech autor vystavěl postavy velmi věrohodně a nebál se zacházet do detailů. To poskytuje čtenáři možnost vcítění se do postav i přes jejich životní příkoří. Obdobně

jsou na tom i zpovídaní z rozhovorů *Raději zešílet v divočině*, kteří jsou skutečnými postavami, a tak na ně musíme i nahlížet. Jejich životní cesty, ale také strasti jsou tak dechberoucí, že se kritici neubránili zhodnocení většiny samotářů. Pojivem těchto postav, jak si kritici velmi pozorně všímají, je potřeba samoty, svobody, klidu, ale také bezesporu víra.

Dalším aspektem je téma. Nejvíce sledovanými tématy ze strany kritiky se stala smrt, ale také život a víra. Téma smrti provází většinu autorových knih. Co se týče *Ratajského lesa*, na tématu smrti byl příběh vystavěn. V prvním pásmu vražda funkcionářky, ve druhém pásmu zatčení pachatelů a následné odsouzení k smrti a v posledním třetím dějovém pásmu je skupinka mladých aktivistů, kteří bojují proti zločincům z dob komunismu. Pavel Mandys pojmenoval tuto skutečnost jako „spirálu násilí“. V *Miss Exitus* má smrt poněkud jiný význam. Jak jsem již zmínila v několika předchozích kapitolách, Aleš Palán má velmi blízko ke spiritualitě, která se odráží i v jeho dílech. Během Palánova rozhovoru s Marií Svatošovou *Neboj se vrátit domů* psal současně novelu *Miss Exitus*. Kritici si všímají jistých spojitostí. A dokonce se nebojí srovnání hlavní hrdinky Emy s Marií Svatošovou. Palán se snažil přiblížit lidem práci hospicových pracovníků, která je velmi náročná. Ne fyzicky, ale psychicky. Velmi kladně je hodnocen za empatii k obyčejným lidem, což se netýká pouze *Miss Exitus* ale také *Raději zešílet v divočině*. V rozhovorech se samotáři se smrt opět nese v jiném duchu oproti předchozím prózám. *Raději zešílet v divočině* nese skutečné, nepřikrášlené rozhovory se samotáři. Zde Palán neměl možnost vystavět například fikční zlo. Pečlivě naslouchal zpovídaným, a tak jsme se i my, čtenáři mohli dozvědět, jak mají obyčejní lidé, kteří žijí na samotě, blízko ke smrti. Smrt se pro většinu zpovídaných stala jakýmsi milníkem na cestě za novým, někdy i jak sami říkají, šťastnějším životem. Téma života, víry a nadpřirozena je převážně určeno knize *Raději zešílet v divočině*, kdy tato témata jdou ruku v ruce s tématem smrti. Spojitost zde nacházíme díky tomu, že nám samotáři vypráví většinu svého života, respektive tu, o kterou se chtějí podělit. Proto je zde nevyhnutelné téma života, smrti, víry i nadpřirozena. Kritici se shodli, že všichni zpovídaní jsou věřící. Například Jan Lukavec ve své kritice „škatulkuje“ samotáře podle toho, z jakých důvodů se ocitli na Šumavě. Každý ze zpovídaných měl nějaký život dříve a má nějaký život nyní, to vše se odvíjí na jejich životních zkušenostech.

Vypravěčský styl je další aspekt, který kritiky zaujal. V každém autorově díle se vypravěčský styl liší, což knihám dodává originalitu. Vypravěčský styl Aleše Palána si zakládá na propracovaných scénách. Setkáváme se i s názory, že Palán dokáže propojit skutečnou událost s fabulací. Ale také že občas drhne propojení čtenáře s příběhem. Například

v *Ratajském lese* kritici velmi kladně přistupují k hodnocení prvních dvou dějových linií, kdy se nechal autor inspirovat skutečným příběhem. Palán nemá v úmyslu popsat přesně to, co se kdysi stalo, ale nabízí pohled na tehdejší dobu jako takovou. Podobně je vnímána i *Miss Exitus*, která má také jisté kořeny ve skutečném příběhu. Avšak tato novela se dá chápat i jako doplněk rozhovoru s Marií Svatošovou. Novela je jistým způsobem „odlehčená“ tím, kdy Palán přidal hospicové pracovníci i osobní problémy. Oproti *Ratajskému lesu* se zdá příběh Palánovy *Miss Exitus* jednodušší. Jednodušší v tom smyslu, že nemá tři dějová pásma. Ale když na nás autor v příběhu vychrlí několik informací, dokážeme ztratit v jednoduchém ději. Radim Kopáč vnímá děj *Miss Exitus* jako řídký, na to že má kniha přes dvě stě stran.

Jazyková výstavba z hlediska kritiky nebyla výrazně zkoumána. V prozaických dílech Palán užívá svižný, dalo by se říci až úderně hovorový jazyk. Využívá též zkratkovité vyjadřování, na které může být obtížné si zvyknout. Tento styl vyjadřování dodává příběhu na opravdovosti. Kristina Doubravová jej nazvala jako pilíř, který pevně podpírá děj.

Aspekt kompozice se neseťká s výrazně odlišnými postoji. Nejvíce je kompozice zkoumána v próze *Ratajský les*, kde kritici hodnotí tři pásma děje. Kompozice je v Palánových dílech hodnocena velmi kladně. Pravidelné střídání jednotlivých kapitol s tím, že v každé kapitole je jiný vypravěč. Palán střídá vševědoucího vypravěče, druhou osobu, a ich-formu. *Ratajský les* má rychlý a dramatický dějový spád, který je podpořen úsečnými formulacemi (mluva dnešní mládeže, nepřítomnost uvozovek u přímé řeči). *Miss Exitus* je oproti *Ratajskému lesu* založena na minimalistickém principu. Jeden den a jeden dům, ve kterém se hospicová pracovníce stará o umírající ženu. V této knize nabízí Aleš Palán psychologický ponor do nitra hlavní postavy. Podle Marka Lolloka využívá Palán poznatků, které získal během rozhovorů s Marií Svatošovou.

Aleš Palán se dostal do podvědomí nejen svou prózou, ale především svými publikacemi. Je odborníkem na knižní rozhovory, které vedl především s křesťanskými mysliteli či jinými křesťanskými umělci. Také vedl rozhovory s jihlavskými hokejisty a v neposlední řadě je znám jako autor nejznámějšího a oceňovaného rozhovoru se šumavskými samotáři.

Vyjma autorových literárních inspirací mělo vliv na výslednou formu vyprávění také jeho osobní smýšlení. Literární inspiraci můžeme vnímat jako vnější podobu a osobní smýšlení jako podobu vnitřní. Vnější vnímáme z hlediska profesionality, kdežto vnitřní vnímáme jako

autorovy vnitřní potřeby. Potřeby vyjádřit nejen potíže z minulosti, které se nás týkají i nyní, ale také ty soudobé.

Současná kritika vnímá Aleše Palána jako spisovatele na vzestupu. Palán ve svých prozaických dílech využívá prvky psychologických, thrillerových ale i iniciačních románů. Nalézáme zde prvky detektivního, milostného a realistického charakteru. Kromě toho se Palánova tvorba je odrazem nejen historických událostí, ale také odrazem nedostatků a problémů v současné společnosti. Velká část kritiků považuje *Ratajský les* za zdárný příklad toho, jak by mohlo vypadat thrillerové dílo v českém prostředí. Jako nedostačující hodnotí přemíru fabulace.

Na závěr můžeme konstatovat, že současná kritika se stavěla k prozaickým dílům spíše pochybovačně či rozporuplně. S nejvíce negativními recenzemi se setkal *Ratajský les*, kdy se kritici shodovali v přehnané fabulaci, která poté zkreslovala celý děj. Recenzenti se také shodovali v mnoha případech, které byly příznivé, a to například u aspektů postav, vypravěčského stylu, kompozice či témat. Nejčastěji kritici zmiňovali, že Palán přehnaně fabuluje. Ale také jej častokrát vyzdvihovali pro jeho um naslouchat a vcítit se do postav. V očích kritiků je Aleš Palán považován za publikační stálici a má velice dobře nakročeno k úspěchům i na románovém poli. Domnívám se, že Aleš Palán patří mezi autory, kteří mají svůj osobitý, originální autorská styl. Svou tvorbou zaujme široké spektrum čtenářů různých věkových kategorií. Zkrátka vždy záleží na preferencích jednotlivých čtenářů.

SUMMARY

This bachelor's thesis is focused on the development of critical reception of Aleš Palán's prose. The work is divided into three main chapters.

The first chapter is devoted to the development of Czech literature from 1989 to the present. The chapter also contains a generational definition of authors, and the personality of Aleš Palán, his literary work and awards.

The second chapter defines the concept of literary criticism and describes its development to the present. At the end of this chapter, important literary journals that focus on literary criticism are listed.

The last chapter contains critical reflections on the works of Aleš Palán. this chapter is divided into individual aspects of Palán's work, which the reviewers address (environment, time, characters, theme, narrative style, language, composition).

Contemporary criticism perceives Aleš Palán as a writer on the rise. Palán uses elements of psychological, thriller and initiation novels in his prose works. Here we find elements of a detective, romantic and realistic character here. In addition, Palán's work is a reflection not only of historical events, but also of shortcomings and problems in contemporary society. A large number of critics consider *Ratajský les* to be a successful example of what a thriller could look like in a Czech setting. They evaluate the excess of fiction as insufficient.

In conclusion, we can state that contemporary criticism was rather dubious or contradictory towards prose works. *Ratajský les* met with the most negative reviews, when critics agreed on the exaggerated fabrication, which then distorted the entire plot. The reviewers also agreed in many cases that were favorable, such as aspects of the characters, narrative style, composition, or themes. Most often, critics mentioned that Palán over-fabulous. But he was also often praised for his ability to listen and empathize with characters. In the eyes of critics, Aleš Palán is considered a publication stalwart and is well on his way to success in the field of novels as well. I believe that Aleš Palán belongs to authors who have their own distinctive, original author's style. His work will appeal to a wide range of readers of different age categories. In short, it always depends on the preferences of individual readers.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny – beletrie:

PALÁN, Aleš, Jan ŠIBÍK a Daniela MATULOVÁ. *Raději zešilet v divočině: setkání s šumavskými samotáři*. Praha, 2019. ISBN 978-80-7260-435-7.

PALÁN, Aleš. *Miss exitus*. Praha, 2019. ISBN 978-80-7260-412-8.

PALÁN, Aleš. *Ratajský les*. Příbram, 2016. ISBN 978-80-87855-54-6.

Prameny – kritiky a recenze:

ANTOŠOVÁ, Svatava. I ten šutr je živá bytost... In: *Tvar: literární týdeník*. 2018, roč. 29, č. 11, s. 18. ISSN 0862-657X.

BÍLEK, Petr. Fikce dnes nepřesvědčuje. In: *Literární noviny*. 2019, roč. 30, č. 5 (květen), s. 5. ISSN 1210-0021.

ČURDA, Vojtěch. Labyrint pomsty v proměnách času. In: *Lógr*. 2016, roč. 6, č. 21, s. 50-52. ISSN 1804-6835. URL:<https://medium.com/@logr_magazin/labyrint-pomsty-v-prom%C4%9Bn%C3%A1ch-%C4%8Dasu-218f3414e69c>.

DALIBOR. Zločin bez promlčecí lhůty. In: *Klub knihomolů* [online]. 8. 7. 2016 [cit. 2020-12-04]. URL:<<http://www.klubknihomolu.cz/131742/zlocin-bez-promlceci-lhuty/>>.

DOUBRAVOVÁ, Kristina. Recenze: Ratajský les čeká na svou třetí obět'. In: *Kukatko* [online]. 24. 10. 2017 [cit. 2020-12-15]. URL:<<https://www.kukatko.cz/recenze-ratajsky-les-ceka-svou-treti-obet/>>.

HAVLOVÁ, Veronika. Akční moralita o odpuštění: román o dávné vraždě komunistky zkoumá, kdo má právo trestat. In: *Respekt: informační servis*. 2016, roč. 27, č. 16, s. 56. ISSN 0862-6545.

HAVLOVÁ, Veronika. Čtenář v domácím hospici. In: *Respekt: informační servis*. 2019, roč. 30, č. 21, s. 57. ISSN 0862-6545.

KOPÁČ, Radim. Miss Exitus: Aleš Palán. In: *UNI: kulturní magazín*. 2019, roč. 29, č. 6, příl. Kulér, s. 12-13. ISSN 1214-4169. URL:<<https://www.magazinuni.cz/literatura/ales-palan-miss-exitus/>>.

KOSTŘICOVÁ, Blanka. Raději najít zdravý rozum v divočině. In: *Tvar: literární týdeník*. 2019, roč. 30, č. 18, s. 21. ISSN 0862-657X.

KOUBA, Karel. Aleš Palán: Miss exitus. In: *A2*. 2019, roč. 15, č. 10, s. 31. ISSN 1803-6635. URL:<<https://www.advojka.cz/archiv/2019/10>>.

KOUBA, Karel. S křížkem po funuse: nad ideologickým románem Aleše Palána. In: *A2*. 2017, roč. 13, č. 8, s. 5. ISSN 1803-6635. URL:<<https://www.advojka.cz/archiv/2017/8>>.

KREJČÍ, Jiří. Ztišení na okrajích: rozhovory s lidmi, kteří opustili civilizaci. In: *Host*. 2018, roč. 34, č. 5, s. 56. ISSN 1211-9938. URL:<<https://casopishost.cz/files/magazines/327/49ldyabv-host-18-05-el.pdf>>.

LOLLOK, Marek. Jeden den paní Emy. In: *Host*. 2019, roč. 35, č. 8, s. 56. ISSN 1211-9938. URL:<<https://casopishost.cz/files/magazines/10351/2lpdeoyy-host-19-08-el-NM.pdf>>.

LUKAVEC, Jan. Bohatství i bída novodobých poustevníků. In: *ILiteratura* [online]. 15. 3. 2018. ISSN 1214-309X [cit.2020-12-09]. URL:<<http://www.iliteratura.cz/Clanek/39599/palan-ales-sibik-jan-radeji-zesilet-v-divocine>>.

MANDYS, Pavel. Vražda, trest a pomsta. In: *ILiteratura* [online]. 29. 6. 2016. ISSN 1214-309X [cit. 2020-12-04]. URL:<<http://www.iliteratura.cz/Clanek/36775/palan-ales-ratajsky-les-in-hn>>.

MÍKOVÁ, Kamila. Dvě knihy o samotáři. In: *Literární bašta* [online]. 15. 4. 2020 [cit. 2020-12-09]. URL: <<http://dobracestina.cz/basta/clanek/dve-knihy-o-samotarich>>.

NAGY, Petr. Průvodkyně na poslední cestě: hospicová pracovnice jako hrdinka novely Aleše Palána. In: *Reflex: CS - společenský týdeník*. 2019, roč. 30, č. 23, s. 47. ISSN 0862-6634.

NOVOTNÁ, Denisa. Soutěž krásy mrtvých? In: *OKO Kosmasu* [online]. 25. 3. 2019 [cit. 2020-12-04]. URL: <<https://www.kosmas.cz/oko/ukazky/364896/soutez-krasy-mrtvych/>>.

PALÁN, Aleš a Kateřina MÁZDROVÁ. Sny se mají uskutečňovat, ať už jsou jakékoli. In: *Respekt: informační servis*. 2018, roč. 29, č. 51/52, *Literární příloha Svoboda*, s. 114-119. ISSN 0862-6545.

PETRUŽELKOVÁ, Adéla. Pro otrlé i natvrdlé. *Souvislosti: revue pro křesťanství a kulturu*. 2016, roč. 27, č. 3, s. 210-213. ISSN 0862-6928.

SCHEINOSTOVÁ, Alena. Osm cest do šumavské pustiny. In: *Katolický týdeník*. 17.-23. 4. 2018, roč. 29, č. 16, příl. Perspektivy, s. 9. ISSN 0862-5557.

SLEZÁKOVÁ, Alena. Miss existus, absurdní požitek ze čtení o smrti. In: *Mladá fronta Dnes*. 24. 4. 2019, roč. 30, č. 94, s. 12. ISSN 1210-1168. URL:<https://www.idnes.cz/kultura/literatura/ales-palan-miss-exitus-recenze.A190423_150759_literatura_ts>.

STEINEROVÁ, Pavla. Samospravedlnost v Ratajském lese: knižní tip Pavly Steinerové. In: *Katolický týdeník*. 4. 10. 2016-10. 10. 2016, roč. 27, č. 41, příl. Perspektivy, s. 9. ISSN 0862-5557.

ŠKAMLOVÁ, Eva. Co tě k nám přivádí, soudruhu?. In: *Tvar: literární týdeník*. 2017, roč. 28, č. 10, s. 19. ISSN 0862-657X.

ŠRÁMKOVÁ, Jana. Pryč od civilizace i čtenářů. In: *Respekt: informační servis*. 2018, roč. 29, č. 14, s. 56. ISSN 0862-6545.

ŠTĚDRA, Milan. Ratajský les. In: *Pod Blaníkem*. 2016, roč. 20=42, č. 3, *Příloha*, s. VII. ISSN 1213-1040. URL:<http://www.tkv.cz/pdf/periodika/podblanikem/42/03/99_07.pdf>.

TRÁVNÍČEK, Jiří. Nepřetěžovat povolenou nosnost!. In: *Host*. 2016, roč. 32, č. 5, s. 84-85. ISSN 1211-9938. URL:<<https://casopishost.cz/files/magazines/307/nzduv46p-host-2016-07.pdf>>.

ŽENATÁ, Daniela. Setkání s osmi šumavskými samotáři: pohled do tajuplného světa, o kterém nic nevíme. IN: *Evangelický časopis Český bratr*. 2018, roč. 94, č. 7-8, s. 62-63. ISSN 1211-6793.

Literatura:

BARTHES, Roland. *Kritika a pravda*. Praha, 1997. ISBN 80-86019-53-5.

ČERNÝ, Václav. *Co je kritika, co není a k čemu je na světě*. Brno, 1968.

FIALOVÁ, Alena. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014. ISBN 978-80-200-2410-7.

HAMAN, Aleš. *Nástin dějin české literární kritiky*. Jinočany, 2000. ISBN 80-86022-63-3.

HODROVÁ, Daniela. *Místa s tajemstvím: (kapitoly z literární topologie)*. Praha, 1994. ISBN 80-85917-03-3.

HRUŠKA, Petr. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha, 2008. ISBN 978-80-200-1630-0.

KAUTMAN, František. *K typologii literární kritiky a literární vědy*. Praha, 1996.. ISBN 80-85625-35-0.

LEHÁR, J., STICH, A., JANÁČKOVÁ, J., HOLÝ, J. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha, 2000. ISBN 80-7106-308-8.

MACHALA, Lubomír (ed.). *Panorama české literatury II (Po roce 1989)*. Praha, 2015. ISBN 978-80-242-5054-0.

ŠALDA, František Xaver. *Kritika literární*. In *Ottův slovník naučný: Patnáctý díl Krajčij – Ligustrum*. Praha, 1900.

Internetové zdroje:

Autor neuveden. *Aleš Palán*. Databáze knih. [cit. 2022-01-04].
URL:<<https://www.databazeknih.cz/zivotopis/ales-palan-3171>>

Autor neuveden. *Aleš Palán*. Host Brno. [cit. 2022-01-04].
URL:<<https://www.hostbrno.cz/palan-ales/>>.

Autor neuveden. *Aleš Palán*. Spisovatelé do knihoven. [cit. 2022-05-03].URL:<
URL:<<http://spisovateledoknihoven.cz/ales-palan/>>.

KREJČÍ, Veronika. *Pořád mi je dobře v těch nejhorších hospodách, říká autor úspěšných knih o samotáři* Aleš Palán. In: Lidovky 9. 12. 2019 [cit. 2022-05-03].
URL:<https://www.lidovky.cz/domov/porad-je-mi-dobre-v-tech-nejhorsich-hospodach-rika-autor-uspesnych-knih-o-samotarich-ales-palan.A191208_113626_ln_domov_krev>

KUL. *Miss Exitus je z hospicu. V nové knize Aleše Pálana znamená smrt spíš jeviště*. ČT 24, 22. 4. 2019, [cit. 2022-08-01].

URL:< <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/2793431-miss-exitus-je-z-hospicu-v-nove-knize-alese-palana-znamená-smrt-spis-jeviste>>.

LIŠKA, Martin. *Palán, Aleš; Pošová, Johana. Jako v nebi, jenže jinak*. iLiteratura, 17. 10. 2019, [cit. 2022-08-20].

URL:< <https://www.iliteratura.cz/Clanek/42173/palan-ales-posova-johana-jako-v-nebi-jenze-jinak>>.

LUKEŠ, Filip. *Není snadné nic nepředpokládat a být otevřený, říká spisovatel Aleš Palán*. Olomoucký deník, 30. 9. 2020, [cit. 2022-08-01].
URL:<<https://olomoucky.denik.cz/spolecnost/ales-palan-2020.html>>.

RAUVOLF, Josef. *Recenze: Samotáři nešílí, jdou na Šumavu i do sebe*. ČT 24, 30. 3. 2018, [cit. 2022-08-20].

URL:<<https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/2432773-recenze-samotari-nesili-jdou-na-sumavu-i-do-sebe>>.

TICHÁ, Eva. *Všichni hrdinové z mých knih jsou i moji učitelé, říká spisovatel Aleš Palán*. In: iDnes, 21. 6. 2022, [cit. 2022-08-20].

URL:<https://www.idnes.cz/kultura/literatura/ales-palan-novinar-spisovatel-robinsoni-a-donkichoti-samotari-kronika-pribehy-zivoty.A220616_144905_literatura_albe>.